

mo ang Piyesta ng Pitong Sanlinggo para kay Yaweng iyong Diyos, sa pagbibigay ng mga kusang-loob na handog ayon sa pagpapala sa iyo ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>11</sup> At magpipiyesta ka sa harap ni Yaweng iyong Diyos sa lugar na pinili ni Yaweng iyong Diyos upang panahanan ng kanyang Pangalan, ikaw at ang iyong mga anak, ang iyong mga alipin at ang Levitang nasa iyong mga lunsod, ang dayuhan, ang ulila at ang biyudang kapiling mo. <sup>12</sup> Alalahanin mong naging alipin ka sa Ehipto, at pakaingatan mong isabuhay ang mga tuntuning ito.

<sup>13</sup> Pitong araw mong ipagdiwang ang Piyesta ng mga Tolda, pagkatapos mong matipon ang ani mula sa iyong giikan at pisaan ng ubas.

<sup>14</sup> Magdiwang ka sa piyesta mong ito – ikaw at ang iyong mga anak, ang iyong mga alipin at ang Levita, ang dayuhan, ang ulila at ang biyudang nasa iyong mga lunsod. <sup>15</sup> Pitong araw kang magpipiyesta sa karangalan ni Yaweng iyong Diyos sa lugar na pinili ni Yawe; sapagkat pagpapalain ka ni Yaweng iyong Diyos sa lahat ng iyong ani at sa lahat ng gawa ng iyong mga kamay, upang malubos ang iyong kagalakan.

<sup>16</sup> Haharap kay Yaweng Diyos mo ang lahat mong kalalakihan tatlong beses isang taon, sa lugar na pinili niya: sa Piyesta ng Tinapay na Walang Lebadura, sa Piyesta ng mga Sanlinggo at sa Piyesta ng mga Tolda. At hindi sila haharap kay Yawe nang walang dala. <sup>17</sup> Sa halip, kusang loob na mag-aalay ang bawat isa ayon sa pagpapalang kaloob sa iyo ni Yaweng iyong Diyos.

#### Tungkol sa katarungan

<sup>18</sup> Humirang ka ng mga hukom at mga opisyal para sa bawat tribu mo sa lahat ng lunsod na ibinibigay sa iyo ni Yaweng Diyos mo upang maghukom sa sambayanan ayon sa katarungan.

<sup>19</sup> Huwag mong baluktutin ang batas o kikiilingan ang sinuman. Huwag kang tatanggap ng regalo sapagkat binubulag ng regalo ang mga mata ng marurunong at binabaluktot ang mga salita ng mga matuwid. <sup>20</sup> Katarungan! Hanapin ang katarungan kung gusto mong mabuhay at maangkin ang lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>21</sup> Huwag kang magtatanim ng anumang

klase ng sagradong punongkahoy, malapit sa itinayo mong altar ni Yaweng Diyos mo. <sup>22</sup> Huwag kang magtatayo ng mga sagradong batong kinasusuklaman ni Yaweng iyong Diyos.

**17** <sup>1</sup> Huwag kang mag-aalay kay Yaweng iyong Diyos ng baka o tupang may kapintasan o kapansanan, sapagkat kinamumuhian ito ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>2</sup> Kung sa isa sa mga lunsod na ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos ay may matagpuang lalaki o babae sa piling mo na gumagawa ng masama sa mata ni Yaweng Diyos mo at lumalabag sa kanyang pakikipagtipan <sup>3</sup> at naglingkod sa ibang mga diyos at yumuko sa mga ito – sa araw o buwan o sa hukbo ng langit – na hindi ko iniutos, <sup>4</sup> at ipinagbigay-alam ito sa iyo, siyasatin mo itong mabuti. At kung mapatunayan mong ginawa nga ang kasuklam-suklam na bagay na ito sa Israel, <sup>5</sup> dalhin mo sa pintuan ng lunsod ang lalaki o babaeng gumawa ng kasamaang ito, at batuhin siya hanggang mamatay. <sup>6</sup> Ngunit kakailanganin ang dalawa o tatlong saksi para mahatulan ng kamatayan ang isang tao. Walang sinumang hahatulan ng kamatayan dahil sa pagtestigo ng isang saksi lamang. <sup>7</sup> Ang mga saksi ang maghahagis ng mga unang batong papatay sa hinatulan, saka susunod ang buong sambayanan. Sa ganito mo mapapawi ang kasamaan sa piling mo.

<sup>8</sup> Kung iharap sa iyo ang isang napakabigat na usapin para lutasin, maging tungkol sa pagpatay, karapatan o pananakit, magpunta ka sa lugar na pinili ni Yaweng iyong Diyos. <sup>9</sup> Lapitan mo ang paring Levita at ang hukom sa panahong iyon, at sumangguni sa kanila. Sasabihin nila sa iyo ang hatol sa kaso. <sup>10</sup> Isagawa mo ang kanilang pasya sa lugar na iyon na pipiliin ni Yawe, at gawing mabuti ang itinuro nila sa iyo. <sup>11</sup> Sundin mo ang tagubilin o hatol na bigay nila, nang hindi lumiliko sa kanan o sa kaliwa mula sa pasyang ginawa nila para sa iyo.

<sup>12</sup> Patayin ang sinumang mangahas na gumawa ng iba o hindi makinig sa paring naghuhukom doon sa paglilingkod kay Yaweng iyong Diyos. Pawiin mo ang kasamaan mula sa Israel.

<sup>13</sup> At maririnig ito ng buong sambayanan at matatakot, at hindi na sila magpapasya nang walang karapatan.

• **17.14** Tinatalakay dito ang tatlong kinikilalang awtoridad ng mga Judio: mga hari, mga pari at mga propeta.

17:14-20. Nakikipagnegosyo sa Ehipto ang mga hari. Bilang kapalit ng mga kabayong gusto nilang

kunin, nagpadala sila ng mga kabataang Israelita para maglingkod sa hukbo ni Paraon.

*Walang kaparte o mana ang Levita sa piling ng kanyang mga kapatid.* Tungkol sa mga pari sa tribu ng Levi, tingnan ang paliwanag sa Blg 3 at 4.

**Ang mga hari**

• <sup>14</sup> Pagdating mo sa lupaing bigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos, at maangkin iyon at makatira ka na roon, siguro'y sasabihin mong – Gusto kong magkaroon ng hari tulad ng lahat ng bansang nakapalibot sa akin. <sup>15</sup> Hihirangin mong hari ang pipiliin ni Yaweng iyong Diyos mula sa iyong mga kapatid. Hindi ka hihirang ng dayuhang hindi mo kalahai para maghari sa iyo.

<sup>16</sup> Di dapat magkaroon ng maraming kabayo ang hari, at baka niya pabalikin sa Ehipto ang sambayanan para magkaroon pa ng mas maraming kabayo. Sapagkat sinabi na sa iyo ni Yawe na huwag ka nang babalik sa daang iyon kailanman.

<sup>17</sup> Hindi rin dapat magkaroon ng maraming asawa ang hari, kung hindi'y ililigaw nila ang kanyang puso. At hindi rin siya dapat magkamal ng maraming ginto at pilak.

<sup>18</sup> Pagluklok niya sa trono ng kanyang kaharian, kokopyahin niya para sa kanyang sarili ang Batas na ito mula sa aklat ng mga paring Levita. <sup>19</sup> Lagi niya itong dadalhin at babasahin sa lahat ng araw ng kanyang buhay upang matuto siyang magkaroong-pitagan kay Yaweng kanyang Diyos sa pagtupad sa lahat ng salita ng Batas na ito at mga tuntuning ito.

<sup>20</sup> Hindi dapat lumaki ang kanyang ulo at hamakin ang kanyang mga kapatid, at lumihis sa kanan o sa kaliwa mula sa utos na ito upang mapahaba niya ang mga araw ng kanyang paghahari at ng kanyang mga anak sa piling ng Israel.

**Ang mga pari mula sa tribu ng Levi**

**18** <sup>1</sup> Walang kaparte o mana sa Israel ang mga paring Levita, ang buong tribu ng Levi. Mabubuhay sila sa mga handog na pinaraan sa apoy at sa mga bagay na ibinukod para kay Yawe. <sup>2</sup> Walang mana ang Levita sa

piling ng kanyang mga kapatid sapagkat si Yawe mismo ang kanyang mana, tulad ng pangako niya sa kanya.

<sup>3</sup> Ito ang magiging karapatan ng mga pari mula sa sambayanan sa paghahandog nila ng baka o tupa: ibibigay nila sa pari ang paypay pati ang mga pisngi at tiyan. <sup>4</sup> Ibibigay mo rin ang mga unang bunga ng iyong trigo, ng iyong bagong alak at langis, pati ang unang lana ng iyong tupa. <sup>5</sup> Sapagkat siya at ang lahat niyang anak ay pinili ni Yaweng iyong Diyos mula sa lahat mong tribu upang tumayo at maglingkod sa Ngalan ni Yawe habang panahon.

<sup>6</sup> Kapag may dumating na Levita buhat sa isa sa iyong mga lunsod sa Israel na pinaninirahan niya, dahil gustung-gusto niyang pumunta sa lugar na pinili ni Yawe, <sup>7</sup> makapaglilingkod siya sa Ngalan ni Yaweng kanyang Diyos tulad ng lahat niyang kapatid na Levita na nakatayo roon sa harap ni Yawe. <sup>8</sup> Magkasindaming bahagi ang kakanin niya, bukod pa sa napagbilhan niya sa mga pag-aari ng kanyang pamilya.

**Ang mga propeta at “ang” propeta**

• <sup>9</sup> Kapag nakapasok ka na sa lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos, huwag mong gayahin ang kasuklam-suklam na gawa ng mga bansang iyon. <sup>10</sup> Hindi dapat magkaroon sa piling mo ng nagsusunog sa kanyang anak bilang handog o sinumang nanghuhula o sumasangguni sa mga bituin o nangkukulam <sup>11</sup> o nanggagayuma o sumasangguni sa mga espiritu o nanghuhula o sinumang nagtatanong sa mga patay. <sup>12</sup> Sapagkat kinamumuhian ni Yawe ang lahat ng gumagawa ng mga bagay na ito, at ang mga kasuklam-suklam na gawang ito ang

• **18.9** Itinatakwil ng tekstong ito ang mga salamangkero at mga manghuhula, at saka pinupuri ang mga tunay na propeta.

Sa salita ng Diyos nabubuhay ang bayan ng Diyos, ngunit hindi lamang sa matatagpuang nakasulat sa isang libro, kundi sa sinasabi ngayon ng Diyos sa pamamagitan ng mga taong tinatawag nating mga propeta. May mga taong tumatanggap ng espesyal na kaloob ng Espiritu para maging gabay sa mga tao at mga bansa tungo sa mga tunay na mithiing ipinapanukala sa atin ng Diyos.

*Hindi dapat magkaroon sa piling mo ng mga manghuhula.* Laging natutukso ang mga tao na talusin ang hiwaga ng kanilang hinaharap: maraming manghuhula at huwad na propeta na tumugon, gayundin ang mga awtor ng mga horoskopyo ngayon, sa pagnanasang ito na agawin ang mga sikreto mula

sa isang Diyos na hindi natin pinagkakatiwalaan. Pero hindi ito ang papel na ginagampanan ng mga propeta ng Israel: ang kanilang misyon ay ang ipahayag nang buong-tapang ang hinihingi ng Diyos ngayon.

*Isang propeta ang palilitawin ko mula sa kanila.* Tinutukoy ng “propetang” ito ang buong serye ng mga propetang patuloy na mangungusap sa Israel, gaya ng inilalahad sa katapusan ng talata (20-22). Subalit isang propetang higit pa sa lahat ang hinihintay ng Israel para sa darating na panahon, ang propetang ito ang mamumuno sa buong bayan tulad ng ginawa ni Moises. Nang lumitaw si Juan Bautista, may ilang nagtanong: “Ikaw ba ang Propeta?” (Juan 1:21), at naunawaan na ng mga Kristiyano na si Kristo “ang Propeta” (tingnan Mga Gawa 3:22).

dahilan kaya sila pinalayas sa harap mo ni Yaweng iyong Diyos. <sup>13</sup>Maging wagas ka para kay Yaweng iyong Diyos.

<sup>14</sup>Nakinig sa mga mangkukulam at manghuhula ang mga bansang ito na palalayas mo. Ngunit iba ang bigay sa iyo ni Yaweng Diyos mo. <sup>15</sup>Isang propetang tulad ko ang palilitawin ni Yaweng iyong Diyos para sa iyo mula sa iyong mga kapatid sa piling mo, siya ang pakikinggan mo. <sup>16</sup>Alalahanin mong sinabi mo kay Yaweng iyong Diyos sa araw ng Pagtitipon sa Horeb – Takot akong mamatay, ayaw kong marinig na muli ang tinig ni Yaweng aking Diyos o makita pang muli ang malaking apoy. <sup>17</sup>Kaya sinabi sa akin ni Yawe – Maganda ang sinabi nila. <sup>18</sup>Isang propetang tulad mo ang palilitawin ko para sa kanila mula sa kanilang mga kapatid. Ilalagay ko sa kanyang bibig ang aking mga salita at sasabihin niya sa kanila ang lahat ng iuutos ko sa kanya. <sup>19</sup>Ako mismo ang maniningil sa sinumang hindi makinig sa aking mga salita na sasabihin ng propeta sa aking pangalan. <sup>20</sup>Ngunit mamamatay ang propetang magsasalita sa kanyang ganang sarili ng anumang hindi ko iniutos sa kanya o magsalita sa ngalan ng ibang mga diyos.

<sup>21</sup>Sasabihin mo siguro sa iyong sarili – Paano namin malalaman na hindi si Yawe ang nagsabi ng salita? <sup>22</sup>Kung hindi mangyari o magkatotoo ang sinasabi ng propeta sa Ngalan ni Yawe, hindi si Yawe ang nagsabi ng salita. Sa ganang sarili niya nagsalita ang propeta, huwag kang matakot sa kanya.

#### Ang mga siyudad na taguan

**19** • <sup>1</sup>Kapag nalipol na ni Yaweng iyong Diyos ang mga bansang ang lupain ay ibinibigay niya sa iyo, at napalayas mo na sila at nakatira ka na sa kanilang mga siyudad at mga

bahay, <sup>2</sup>ibubukod mo ang tatlong lunsod para sa iyo sa lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos para angkinin. <sup>3</sup>Ayusin mo ang daan papunta sa mga ito at hatiin sa tatlong bahagi ang lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos bilang pamana. Kaya doon makatatakbo ang sinumang nakapatay.

<sup>4</sup>Ngunit sino ang makatatakbo roon upang iligtas ang kanyang sarili? Ang sinumang di sinasadyang nakapatay ng kapwa na hindi naman niya nakakagalit. <sup>5</sup>Halimbawa, kung may magkasamang nagpunta sa gubat para mamutol ng kahoy, at nang ihataw ng isa ang kanyang palakol upang putulin ang isang puno ay dumulas ang talim niyon mula sa tatangnan at tinamaan at napatay ang kanyang kasama, makatatakbo siya sa isa sa mga lunsod na iyon para iligtas ang kanyang sarili. <sup>6</sup>Huwag mong pabayaang habulin ng tagapaghiganti ng dugo sa galit nito ang nakapatay at maabutan siya dahil sa haba ng daan. At baka patayin siya gayong hindi siya dapat hatulan ng kamatayan dahil hindi naman niya nakakagalit noong una ang kanyang kasama.

<sup>7</sup>Kaya iniuutos ko sa iyong ibukod ang tatlong siyudad na ito. <sup>8</sup>At palalawakin siguro ni Yaweng Diyos mo ang iyong hangganan gaya ng ipinangako niya sa iyong mga ninuno, at ibibigay sa iyo ang buong lupaing ipinangako niya sa iyong mga ninuno, <sup>9</sup>kung tutuparin mo't isasabuhay ang lahat ng utos na ito na iniuutos ko sa iyo ngayon: ang ibigin si Yaweng iyong Diyos at sundang lagi ang lahat niyang daan. At dadagdagan mo ng tatlo pa ang tatlong siyudad.

<sup>10</sup>Kayat hindi dadanak ang dugo ng walang-sala sa iyong lupain na ibinibigay sa iyo ni Yaweng Diyos mo bilang pamana, at hindi ka mababahiran ng dugo.

<sup>11</sup>Ngunit kung may namumuhi sa kanyang kapwa, at tinambangan niya iyon at sinung-gaban at tinaga hanggang mamatay, at tuma-kas ang may-kagagawan sa isa sa mga lunsod na ito, <sup>12</sup>ipadadakip siya ng matatanda ng kanyang siyudad at ibabalik mula roon. At ibibigay siya sa kamay ng mga kamag-anak ng biktima upang siya naman ang patayin. <sup>13</sup>Huwag kang maawa sa kanya, kundi alisin mo mula sa Israel ang pagdanak ng dugo ng walang-sala, at mapapabuti ka.

<sup>14</sup>Huwag mong ilipat ang mohon ng iyong kapwa na inilagay ng mga nauna sa iyo sa

• **19.1** Napakalakas ang diwa ng pagkakaisa ng pamilya at paghihiganti ng mga Israelita. Kapag nakamatay ang sinuman, kahit na di sinasadya, kailangang patayin din ng pamilya ng napatay ang pumatay.

Makikita natin dito kung paano kumikilos ang Diyos para turuan at hubugin ang kanyang bayan. Hindi niya maatake nang harapan ang isang mentalidad na malalim ang pagkakaugat. Sa pagtatalaga ng mga

pamanang tatanggapin mo sa lupaing ibibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos para angkinin.

<sup>15</sup>Hindi sapat ang isang saksi laban kaninuman para sa anumang krimen o pagkakasala na maaaring nagawa niya. Sa pagtestigo lamang ng dalawa o tatlong saksi malulutas ang isang usapin. <sup>16</sup>Kung isang saksi ang mag-aakusa sa sinuman at magpapatang sa kanya, <sup>17</sup>ang dalawang taong nasasangkot sa usapin ay tatayo sa harap ni Yawe sa harap ng mga pari at mga hukom na nanunungkulan sa panahong iyon.

<sup>18</sup>Gagawa ng masusing pagsisiyasat ang mga hukom, at kung lumabas na nagsinungaling ang saksi sa pagtestigo nang mali laban sa kanyang kapatid, <sup>19</sup>sa kanya mo gagawin ang tinangka niyang gawin sa kanyang kapatid. Kaya mapapawi mo ang kasamaan mula sa piling mo. <sup>20</sup>At maririnig ito ng iba at matatakot, at hindi na mauulit ang ganitong kasamaan sa piling mo.

<sup>21</sup>Huwag kang maawa sa kanya: buhay sa buhay, mata sa mata, ngipin sa ngipin, kamay sa kamay, paa sa paa.

#### Ang pakikidigma

**20** <sup>1</sup>Sa pakikidigma mo sa iyong mga kaaaway at pagkakita mo sa mga kabayo at mga karwahe, sa isang hukbong mas marami kaysa iyo, huwag kang matakot sa kanila sapagkat sumasaiyo si Yaweng Diyos mo na naglabas sa iyo mula sa lupain ng Ehipto.

<sup>2</sup>Kung nalalapit na ang labanan, pupunta sa harap ang pari at kakausapin ang hukbo, <sup>3</sup>sasabihin niya – Makinig ka, Israel, maki-kipaglaban ka ngayon sa iyong mga kaaaway. Huwag kang panghinaan ng loob o matakot o manginig, at huwag masindak sa harap nila <sup>4</sup>sapagkat sumasaiyo si Yaweng Diyos mo upang labanan ang iyong mga kaaaway para sa iyo at iligtas ka.

<sup>5</sup>At sasabihin naman ng mga opisyal sa hukbo – Mayroon ba sa inyo na kapagtatayo lamang ng bagong bahay at hindi pa ito napasinayaan? Paalisin siya at pauwiin, at baka siya mapatay sa labanan at iba ang magpasinaya nito. <sup>6</sup>Mayroon ba sa inyo na kapagtatanim lamang ng bagong ubasan at hindi pa natatamasa ang mga bunga niyon? Paalisin siya't pauwiin, at baka siya mapatay sa labanan at iba ang magtamasa ng mga bunga niyon. <sup>7</sup>May-

roon ba sa inyo na may pinangakuang pakakasalan at hindi pa nakapagpapakasal? Paaalisin siya't pauwiin, at baka siya mapatay sa labanan at iba ang kumuha sa kanyang nobya.

<sup>8</sup>Sasabihin pa rin ng mga opisyal sa kanila – Mayroon ba sa inyong takot at mahina ang loob? Umalis na siya at umuwi, para hindi mahawa sa kanya ang kanyang mga kapatid. – <sup>9</sup>Pagkatapos nilang magsalita, magtatalaga sila ng mga pinuno na mangunguna sa hukbo.

<sup>10</sup>Kapag malapit ka na sa lunsod na iyong kukubkubin, alukin mo muna ito ng kapayapaan. <sup>11</sup>Kung tanggapin nito ang kapayapaan at buksan sa iyo ang mga pintuan, magiging trabahador mo ang lahat ng taong naroroon at maninilbihan sila sa iyo.

<sup>12</sup>Kung tanggihan naman nila ang alok mong kapayapaan at makipaglaban sa iyo, kubkubin mo ang siyudad. <sup>13</sup>At kapag ibinigay iyon sa iyong mga kamay ni Yaweng iyong Diyos, pagtatagain mo ng tabak ang lahat ng lalaki; <sup>14</sup>ang mga babae lamang at mga bata, ang mga hayupan at lahat ng iba pang nasa siyudad ang masasamsam mo para sa iyo. At kakanin mo ang mga nasamsam sa iyong mga kaaaway na ibibigay sa iyo ni Yaweng Diyos mo.

<sup>15</sup>Ganito ang gagawin mo sa lahat ng lunsod na napakalayo sa iyo, na hindi mga siyudad ng lupaing aangkinin mo. <sup>16</sup>Ngunit sa mga lunsod ng lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos bilang pamana, wala kang iiwang buhay. <sup>17</sup>Lipulin mo silang lahat ayon sa batas ng anatema – ang mga Heteo, Amorreo, Kananeo, Perezao, Heveo at Hebuseo – tulad ng iniutos sa iyo ni Yaweng iyong Diyos <sup>18</sup>upang hindi nila maituro sa inyo na gayahin sila sa lahat ng kasamaang ginawa nila para sa kanilang mga diyos, kung hindi'y magkakasala kayo kay Yaweng inyong Diyos.

<sup>19</sup>Sa pagkubkob mo at paglaban sa isang lunsod sa loob ng maraming araw, bago ito mabihag, huwag mong papalakulin para sirain ang mga puno nito upang makain mo ang mga bunga ng mga ito. Huwag mong puputulin ang mga iyon. Tao ba ang mga puno sa bukid para mo tagain? <sup>20</sup>Ang mga puno lamang na alam mong hindi namumunga ang mapuputol mo para gawing mga hagdan at kangkapang magagamit mo sa pangungubkob hanggang bumagsak ang siyudad na lumaban sa iyo.

siyudad na matatakbuhan para sa nakapatay nang di sinasadya, unang nalilimitahan ang karapatang ilagay sa sariling mga kamay ang batas, na mawawala naman sa paglipas ng panahon.

15: "Hindi sapat ang isang saksi laban kaninuman." Inaalaala ang prinsipyong ito sa iba't ibang bahagi ng Bagong Tipan, halimbawa'y sa paghahatol kay Jesus.

**Mga batas at mga karapatan**

**21** <sup>1</sup>Kung may matagpuang pinatay sa lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos para angkinin, at hindi kilala kung sino ang pumatay sa kanya, <sup>2</sup>lalabas ang iyong mga matatanda at mga hukom para sukatin ang layo sa bangkay ng mga karatig-lunsod.

<sup>3</sup>At ang matatanda ng bayang pinakamalapit sa bangkay ay kukuha ng isang babaeng guyang hindi pa napagtatrabaho o nalalagyan ng pamatok. <sup>4</sup>Dadalhin nila iyon sa isang batis na patuloy na umaagos sa lugar na hindi pa naaararo o nahahasikan, at doon nila iyon babalian ng leeg sa batis. <sup>5</sup>Lalapit ang mga paring mga anak ni Levi, sapagkat pinili sila ni Yaweng iyong Diyos upang maglingkod at magbasbas sa ngalan ni Yawe, at sila ang magpapasya sa lahat ng usapin o kasong kriminal.

<sup>6</sup>At sa ibabaw ng babaeng guyang binalian ng leeg sa batis, maghuhugas ng mga kamay ang lahat ng matatanda ng lunsod na iyon na pinakamalapit sa bangkay ng taong pinatay. <sup>7</sup>At sasabihin nila ito – Hindi aming mga kamay ang nagpadanak ng dugong ito, at hindi ito nakita ng aming mga mata. <sup>8</sup>Patawarin mo, O Yawe, ang iyong bayang Israel na iyong tinubos, at huwag mo silang singilin sa pagdanak na ito ng dugo ng walang-sala. – Kaya pawawalang-sala sila sa dugong ito <sup>9</sup>at maaalis mo ang bahid ng dugo ng walang-sala at magagawa ang tama sa mata ni Yawe.

<sup>10</sup>Sa pakikidigma mo sa iyong mga kaaway, at ibigay sila sa iyong mga kamay ni Yaweng iyong Diyos <sup>11</sup>at may makita kang magandang babae sa mga bihag at magustuhan mo siya at naisingmagingasawa, <sup>12</sup>dalhin mo siya sa bahay mo. At magpapakalbo siya at maghihinuko; <sup>13</sup>huhubarin niya ang damit ng bihag at titira sa bahay mo. Isang buwan niyang ipagluluksa ang kanyang ama at ina, at saka ka lamang makakasiping sa kanya. At magiging asawa ka niya at magiging maybahay mo naman siya. <sup>14</sup>Kung hindi ka na nasisiyahan sa kanya, palayasin mo siya ayon sa gusto niya. Huwag mo siyang ipagbibili o ituring na alipin, sapagkat nakuha mo lamang siya sa dahas.

<sup>15</sup>Kung may dalawang asawa ang isang lalaki, at mas gusto niya ang isa at kapwa sila nagkaanak sa kanya pero anak ng babaeng hindi niya gusto ang panganay, <sup>16</sup>sa araw na ipamana niya ang kanyang mga ari-arian sa kanyang mga anak na lalaki, hindi niya maibibigay ang karapatan ng panganay na anak sa anak ng babaeng mas gusto niya, sa kapinsalaan ng tunay na panganay na anak ng

babaeng hindi niya gusto. <sup>17</sup>Sa halip, dapat niyang kilalanin ang pagkapanganay ng anak ng babaeng hindi niya gusto sa pagbibigay dito ng dobleng bahagi sa lahat niyang ari-arian. Ito ang una niyang anak, at para dito ang karapatan ng panganay.

<sup>18</sup>Kapag may lalaking may anak na matigas ang ulo at rebelde na hindi sumusunod sa kanyang ama o ina, at ayaw makinig sa kanila kapag dinidisciplina siya, <sup>19</sup>dapat siyang hawakan ng kanyang mga magulang at dalhin sa matatanda ng lunsod sa pintuang-hatulan, <sup>20</sup>at sabihin sa mga matatanda – Matigas ang ulo at rebelde ang anak naming ito, at hindi siya nakikinig sa amin, bastos at lasenggo. <sup>21</sup>At babatuhin siya ng lahat ng lalaki ng kanyang lunsod hanggang mamatay. Kaya maaalis mo ang kasamaan sa iyong piling. Maririnig ito ng buong Israel at matatakot.

<sup>22</sup>Kung may isang lalaking gumawa ng krimeng kamatayan ang parusa, at siya ay pinatay sa pagbitay sa kanya sa isang puno, <sup>23</sup>hindi dapat manatili sa puno ang kanyang bangkay sa buong magdamag. Tiyakin mong ilibing siya sa araw ding iyon sapagkat sumpa ng Diyos ang sinumang binitay. Huwag mong lapastanganin ang lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos bilang pamana.

**Isauli ang bagay na nakita**

**22** <sup>1</sup>Kung makita mo ang nawawalang baka o tupa ng iyong kapatid, huwag kang magkunwaring hindi iyon nakita, kundi ibalik iyon sa kapatid mo. <sup>2</sup>Kung hindi malapit sa iyo ang iyong kapatid, o hindi mo siya kilala, iuwi mo iyon sa bahay mo hanggang hanapin iyon ng kapatid mo, at isasauli mo naman iyon sa kanya.

<sup>3</sup>Gayundin ang gawin mo sa makikita mong nawawalang asno o damit o anumang pag-aari ng kapatid mo. Huwag kang magkukunwaring hindi nakita ang mga iyon. <sup>4</sup>Kung makita mong nabuwal sa daan ang asno o baka ng kapatid mo, huwag kang magkunwaring hindi iyon nakita, kundi tulungan mo siyang mapatayo ang hayop.

<sup>5</sup>Di dapat magdamit-lalaki ang babae o magbihis-babae naman ang lalaki, sapagkat kinasusuklaman ni Yaweng iyong Diyos ang sinumang gumagawa ng mga bagay na ito.

<sup>6</sup> Kung may madaanan kang pugad ng ibon sa puno o sa lupa, at nakalimlim ang inahin sa mga inakay o sa mga itlog, huwag mong kukunin ang inahin kasama ang mga inakay.

<sup>7</sup> Makukuha mo ang mga inakay pero lagi mong pakakawalan ang inahin upang mapabuti ka at mabuhay nang matagal.

<sup>8</sup> Kapag nagpatayo ka ng bagong bahay, magtayo ka ng maliit na pader sa paligid ng iyong bubungan, sapagkat baka may mahulog mula roon at mabahiran tuloy ng dugo ang bahay mo.

<sup>9</sup> Huwag kang maghahasik ng iba pang binhi sa iyong ubasan sapagkat di mo maaaring kanin hindi lamang ang bunga ng iyong inihasi kundin pati ang bunga ng iyong ubasan.

<sup>10</sup> Huwag kang mag-aararo sa pamamagitan ng magkatuwang na baka at asno.

<sup>11</sup> Huwag kang magsusuot ng damit na hinabi sa pinagsamang lana at linen.

<sup>12</sup> Gumawa ka para sa iyong sarili ng mga borlas sa apat na sulok ng kapang pantakip mo sa iyong katawan.

<sup>13</sup> Kung mag-asawa ang isang lalaki, at pagkasiping sa kanyang asawa ay umayaw na sa kanya, <sup>14</sup> at pinaratangan niya ito nang masama at siniraan sa pagsasabing – Pinakasalan ko ang babaeng ito pero nang magtalik kami, hindi ko nakita ang kanyang pagkadalaga. <sup>15</sup> At kukunin ng ama at ina ng babae ang kumot ng pulutgata na magpapatunay na dalaga nga ang babae, at ipakikita ito sa mga hukom ng lunsod. <sup>16</sup> Sasabihin ng ama ng babae sa mga hukom – Ibinigay ko sa lalaking ito ang aking anak bilang asawa pero ayaw na nito sa kanya. <sup>17</sup> At hayan, pinaratangan niya siya nang masama sa pagsasabing hindi na raw pala dalaga ang anak ko. Pero tingnan ninyo, narito ang patunay na dalaga nga ang aking anak. – Ilaladlad nila ang kumot sa harap ng mga hukom ng lunsod. <sup>18</sup> At dadakpin ng mga hukom ang lalaki at parurusahan. <sup>19</sup> Pagmumultahin nila siya ng sandaang pirasong pilak na ibibigay sa ama ng babae sapagkat binigyan niya ng masamang pangalan ang isang dalaga ng Israel. Siya ang magiging maybahay ng lalaki at hindi niya ito mahihawalayan habang buhay.

<sup>20</sup> Ngunit kung totoo nga ang paratang na ito at walang makitang katibayan ng pagkadalaga ng babae, <sup>21</sup> dalhin ang babae sa pintuan ng bahay ng kanyang ama at batuhin ng mga lalaki ng kanyang lunsod hanggang mamatay dahil sa kasamaang ginawa niya sa Israel – ang maging babaeng bayaran samantalang nasa bahay pa ng kanyang ama. At maaalis mo ang kasamaan sa iyong piling.

<sup>22</sup> Kung may lalaking mahuli na nakikipagtalik sa babaeng asawa ng iba, papatayin silang dalawa: ang nambabae at ang nakiapid. At maaalis mo ang kasamaan mula sa Israel.

<sup>23</sup> Kung naipangako na ang isang dalaga sa isang lalaki, at nakita ito ng ibang lalaki sa lunsod at nakipagtalik sa kanya, <sup>24</sup> dalhin ninyo silang dalawa sa pintuan ng lunsod na iyon at batuhin hanggang mamatay: ang babae dahil hindi siya sumigaw gayong nasa lunsod siya, at ang lalaki sapagkat nilapastangan niya ang maybahay ng kanyang kapwa. At maaalis mo ang kasamaan sa iyong piling.

<sup>25</sup> Ngunit kung sa bukid, ang isang lalaki ay may masalubong na babaeng naipangako nang ikasal at ginahasa niya iyon, ang lalaki lamang ang mamamatay. <sup>26</sup> Wala kang gagawin sa babae sapagkat wala siyang kasalanan para patayin. Kung paanong sinunggaban at pinatay ng isa ang kanyang kapwa, gayon din ang kasong ito. <sup>27</sup> Natagpuan niya ang babae sa bukid, nagsisigaw ito ngunit walang nagligtas sa kanya.

<sup>28</sup> Kung ang isang lalaki nama'y may masalubong na dalagang hindi pa nakatakdang ikasal at ginahasa niya ito, at mahuli sila, <sup>29</sup> magbabayad ng limampung pirasong pilak ang lalaki sa ama ng babae, at magiging asawa niya ang babae sapagkat nilapastangan niya ito, at hindi niya ito mahihawalayan habang buhay.

#### Ang marapat na ugali ng isang bayang banal

**23** <sup>1</sup> Di dapat kunin ng isang lalaki ang asawa ng kanyang ama, di niya dapat lapastanganin ang kanyang ama. <sup>2</sup> Hindi makapapasok sa pagtitipon ni Yawe ang sinumang lalaking nadurog ang itlog o naputol ang ari. <sup>3</sup> Hindi rin matatanggap sa pagtitipon ni Yawe ang mestiso kahit hanggang sa ikasampung salinlahi; wala sa kanyang mga inapo ang makapapasok sa pagtitipon ni Yawe. <sup>4</sup> Hindi matatanggap sa pagtitipon ni Yawe ang Amonita o Moabita kahit hanggang sa ikasampung salinlahi; wala sa kanilang makapapasok sa pagtitipon ni Yawe habang panahon. <sup>5</sup> Sapagkat hindi nila kayo sinalubong sa daan nang may tinapay at tubig nang lumabas kayo mula sa Ehipto, kundi inupahan nila laban sa iyo si Balaam na anak ni Beor na taga-Petor ng Mesopotamia para isumpa ka. <sup>6</sup> Ngunit hindi pinakinggan ni Yaweng iyong Diyos si Balaam, at ang sumpa ay ginawa ni Yaweng Diyos mo na maging pagpapala para sa iyo pagkat mahal ka ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>7</sup>Huwag mong hahangarin ang kanilang kasaganaan o kaligayahan sa habang buhay mo.

<sup>8</sup>Huwag mong kasuklaman ang Edomita sapagkat kapatid mo siya, ni ang Ehipsiyo sapagkat nandayuhan ka sa kanyang lupain.

<sup>9</sup>Makapapasok sa pagtitipon ni Yawe ang kanilang mga inapo mula sa ikatlong salinlahi.

<sup>10</sup>Sa pagsalakay mo sa iyong mga kaaway, lumayo ka sa lahat ng masama. <sup>11</sup>Kung mayroon sa inyong lalaking di-malinis sapagkat nilabasan siya sa kanyang pagtulog, lalabas siya ng kampo at hindi muna babalik.

<sup>12</sup>At maliligo siya pagdadapithapon, at makabalik na siya sa kampo paglubog ng araw.

<sup>13</sup>Maglaan ka ng lugar sa labas ng kampo para sa mga pansariling pangangailangan.

<sup>14</sup>Magdala ka ng patpat kasama ng iyong mga gamit, at sa pagdumi mo sa labas, ito ang ipanghukay mo at tabunan ang iyong dumi.

<sup>15</sup>Sapagkat palibut-libot sa gitna ng iyong kampo si Yaweng iyong Diyos para pangalagaan ka at ibigay sa iyo ang iyong mga kaaway: Kaya dapat maging banal ang iyong kampo upang wala siyang makitang anumang di kanais-nais sa iyo at lumayo tuloy siya sa iyo. <sup>16</sup>Huwag mong ibabalik sa kanyang amo ang aliping lumayas at nakituloy sa inyo.

<sup>17</sup>Patirahin mo siya sa piling mo sa lugar na pipiliin niya't magugustuhan sa iyong mga lunsod. Huwag mo siyang aapihin.

<sup>18</sup>Huwag maging sagradong babaeng bayaran ang mga babaeng Israelita o sagradong bakla ang mga anak na lalaki ng Israel.

<sup>19</sup>Huwag mong dadalhin sa Bahay ni Yaweng iyong Diyos ang kita ng isang babaeng bayaran o ang upa ng isang aso, ibig sabihi'y ng isang bakla, bilang bayad sa anumang panata sapagkat parehong kasuklam-suklam ang mga ito kay Yaweng iyong Diyos. <sup>20</sup>Huwag kang magpapautang nang may tubo sa iyong kapatid, maging sa salapi o pagkain o anumang maaaring pagtubuan.

<sup>21</sup>Makapagpapautang ka nang may tubo sa dayuhan, pero hindi sa iyong kapatid upang

pagpalain ka ni Yaweng iyong Diyos sa lahat mong gawain sa lupaing pupuntahan mo para angkinin. <sup>22</sup>Kung may panata ka kay Yaweng iyong Diyos, huwag mong antalihin ang pagtupad nito sapagkat tiyak na sisingilin ito sa iyo ni Yaweng Diyos mo at maging kasalanan mo pa tuloy ito. <sup>23</sup>Hindi ka nagkakasala kung hindi ka gagawa ng anumang panata.

<sup>24</sup>Tuparin mo ang anumang mamutawi sa iyong mga labi at ialay mo kay Yawe ang anumang ipinangako mo ayon sa iyong panata.

<sup>25</sup>Sa pagdaan mo sa ubasan ng iyong kapwa, makakakain ka ng ubas hanggang gusto mo pero huwag kang maglalagay sa iyong lalagyan. <sup>26</sup>Sa pagpunta mo sa triguhan ng iyong kapwa, makapangingitil ka ng mga butil pero huwag mong ilalagay ang karit sa nakatayong uhay ng trigo ng iyong kapwa.

**24** <sup>1</sup>Kung mag-asawa ang isang lalaki at pagkatapos ay ayaw na niya sa kanyang maybahay dahil may nakita siyang di kasiyasya rito, makasusulat siya ng katibayan ng diborsiyo, ibibigay iyon sa babae at mapaaalis na niya sa kanyang bahay. <sup>2</sup>Kung pagkaalis niya sa bahay ng lalaki ay maging maybahay naman siya ng ibang lalaki <sup>3</sup>na pagkatapos ay umayaw rin sa kanya at pinalayas siya sa pamamagitan ng katibayan ng diborsiyo, o kung mamatay ang ikalawa niyang asawa, <sup>4</sup>hindi siya makukuhang muli bilang maybahay ng una niyang asawang nakipaghiwalay sa kanya, sapagkat siya'y naging di-malinis. Kasuklam-suklam ito kay Yawe. Huwag mong ilagay sa kasalanan ang lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos bilang pamana.

### Pagkakaisa sa lipunan

• <sup>5</sup>Kung bagong-kasal ang isang lalaki, hindi siya pupunta sa digmaan o maaatanganan ng anumang tungkulin. Malaya siyang makatitigil sa sarili niyang bahay sa loob ng isang taon at paliligayahin niya ang kanyang maybahay.

• **24.5** Matutunghayan natin dito ang isang serye ng mga batas na nagtataguyod ng mas makataong relasyon. Ito ang layunin ng pangangaral ng mga propeta: na sa piling ng mga tao sa lahat ng aspekto ng buhay sa lipunan ay makalikha ng diwa ng pagtutulongan at kabutihang-loob na katulad ng mahabagang kalooban mismo ng Diyos.

Binuo ang lahat ng ito para sa isang bayan ng mga magsasaka na may sinaunang ekonomiya kayat kailanganing iakma ito sa ating lipunang mas organi-

sado. May katapat na iba pang mga aspekto ng tunay na makataong lehisasyon ang bawat isa sa mga kautusang ito, sa gayon ding kaayusan:

- Tulungan ang mga bagong kasal.
- Seguridad sa trabaho.
- Pakikipaglapan sa prostitusyon at sa pagsasamantalala sa mga nangingibang-bayan.
- ang pagtatadhana ng pinakamababang bayad para sa mga inalis sa trabaho at sa mga pamilya ng mga welgista.

<sup>6</sup>Huwag tanggaping ensima ang mga gilingang-bato. Matatanggap bang ensima ang buhay ng tao?

<sup>7</sup>Kung may lalaking mahuli na kumidnap sa isa sa kanyang mga kapatid na Israelita para ipagbili bilang alipin, kailangang mamatay ang kidnaper. At maaalis mo ang kasamaan sa piling mo.

<sup>8</sup>Mag-ingat sa nakahahawang ketong. Sundin at gawing mabuti ang lahat ng itatagubilin sa iyo ng mga paring Levita; buong ingat mong gawin ang iniutos ko sa kanila. <sup>9</sup>Alalahanin mo ang ginawa ni Yaweng iyong Diyos kay Miriam sa daan paglabas ninyo mula sa Ehipto.

<sup>10</sup>Kapag nagpahiram ka ng anuman sa iyong kapwa, huwag kang papasok sa bahay niya para kunin ang kanyang sangla. <sup>11</sup>Maghintay ka sa labas, at ang taong pinapahiram mo ang maglalabas ng isasangla niya sa iyo. <sup>12</sup>Kapag kinuha mong sangla ang balabal ng dukha, huwag mong itabi iyon sa loob ng magdamag, <sup>13</sup>kundi isauli mo iyon sa kanya, paglubog ng araw para mayroon siyang mahigaan. At pagpapalain ka niya at magiging matuwid ka sa paningin ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>14</sup>Huwag mong pagsamantalahan ang pobre at nangangailangang arawang trabahador, maging isa siya sa iyong mga kapatid o dayuhang nasa iyong lupain sa iyong mga lunsod. <sup>15</sup>Suwelduhan mo siya araw-araw bago lumubog ang araw, sapagkat dukha siya at sa kita niya siya umaasa, para hindi siya dumaing kay Yawe laban sa iyo at hindi ka magkaroon ng kasalanan.

<sup>16</sup>Hindi puwedeng patayin ang mga ama dahil sa kanilang mga anak na lalaki, o ang mga anak na lalaki dahil sa kani-

lang mga ama. Pagbabayaran ng bawat isa ang sarili niyang kasalanan.

<sup>17</sup>Huwag mong pagkaitan ng katarungan ang dayuhan o ulila, o kuning sangla ang damit ng biyuda. <sup>18</sup>Alalahanin mong naging alipin ka sa Ehipto, at tinubos ka roon ni Yaweng iyong Diyos. Kaya iniutos ko sa iyong gawin ito.

<sup>19</sup>Sa paggapas mo ng ani sa iyong bukid at may naiwan kang mga uhay, huwag mo nang babalikan pa ang iyon para kunin. Pabayaan mo na iyon para sa dayuhan, ulila at biyuda upang pagpalain ka ni Yaweng iyong Diyos sa lahat mong gawain.

<sup>20</sup>Sa pag-aani mo ng iyong olibo, huwag kang babalik para paluin muli ang mga sanga, ipaubaya mo na ang matitira para sa dayuhan, ulila at biyuda. <sup>21</sup>Sa pamimitas mo ng ubas sa iyong ubasan, huwag ka nang babalik pa para sairin ang naiwan. Ito ang para sa dayuhan, ulila at biyuda. <sup>22</sup>Alalahanin mong naging alipin ka sa lupain ng Ehipto. Kaya iniutos ko sa iyong gawin ito.

**25** <sup>1</sup>Kapag may sigalot ang dalawang lalaki, dudulog sila sa mga hukom na magpasya sa usapin. Ipahahayag ng mga hukom kung sino ang matuwid at maysala. <sup>2</sup>Kung kailangang hagupitin ang maysala, padadapain siya ng hukom at hahagupitin sa harap ng hukom sa dami ng hagupit na katumbas ng kanyang pagkakasala. <sup>3</sup>Maipahahagupit mo siya nang hindi hihigit sa apatnapung beses, dahil kung lalampas ka rito, lalabis na ang paghagupit at mapapahiya sa harap mo ang iyong kapatid.

<sup>4</sup>Huwag mong lagyan ng busal ang bakang gumigiik.

<sup>5</sup>Kapag magkasamang nabubuhay ang magkapatid na lalaki at namatay ang isa nang walang anak, hindi makapag-aasawa ng iba ang biyuda ng namatay liban sa bayaw nito. Kukunin

- Makatarungang pagpapasuweldo.  
- Pagsugpo sa mga parusa at sa mga hakbang ng kolektibong paniniil.

Agad namang isinusunod ang pagkalinga sa mga nangangailangan. Hindi makakanya ninuman nang buong-buo ang lahat niyang kinikita. May tungkulin tayong sumunod sa mga batas ng pagkakaisang pan-

lipunan at matapat na bayaran ang itinatadhana ng mga ito. At ngayon, hindi na natin maaaring ikulong sa isang planong pambansa ang ating pagkakaisa: dapat makibahagi ang mas mayayamang bansa sa iba na malimit wasakin ng kanilang sariling pag-unlad at ng malayang palitan na kanilang ipiniliit sa mga ito.



siya nito bilang maybahay at bigyan ng anak ang kanyang kapatid. <sup>6</sup> Ang panganay na anak na lalaki ng babae ang magpapatuloy sa pangalan ng kapatid na namatay at ituturing na anak nito ang bata. Kayat hindi mapapawi sa Israel ang kanyang pangalan.

<sup>7</sup> Ngunit kung ayaw ng lalaki na kunin ang asawa ng kanyang kapatid, pupuntahan ng babae ang matatanda sa pintuan ng lunsod at sasabihing – Ayaw ng bayaw ko na ipagpatuloy ang pangalan ng kanyang kapatid sa Israel. Ayaw niyang gampanan ang tungkulin ng pagiging bayaw ko.

<sup>8</sup> At ipatatawag siya ng matatanda at kakausapin. Kapag nagpilit ang lalaki at sinabing – Ayaw ko siyang maging maybahay – <sup>9</sup> lalapitan siya ng biyuda ng kanyang kapatid sa harap ng matatanda at huhubaran ng isa niyang sandalyas, luluran sa mukha at sasabihang – Ito ang dapat sa lalaking tumatangging itayo ang sambahayan ng kanyang kapatid. <sup>10</sup> At tatawagin sa Israel na “Sambahayan ng nakayapak” ang kanyang sambahayan.

<sup>11</sup> Kung may dalawang lalaking nag-aaway at lumapit ang maybahay ng isa para iligtas ang asawa sa kamay ng kalaban, at sa pag-unat niya sa kanyang kamay ay nahawakan nito ang ari ng kaaway, <sup>12</sup> walang awa mong puputulin ang kamay ng babae.

<sup>13</sup> Hindi ka dapat magkaroon sa iyong bag ng dalawang pantimbang, isang mabigat at isang magaan; <sup>14</sup> at hindi ka rin dapat magkaroon sa iyong bahay ng dalawang magkaibang panukat, isang malaki at isang maliit. <sup>15</sup> Magkaroon ka ng husto at tamang pantimbang, at ng husto at eksaktong panukat upang lumawig ang <sup>16</sup> mga araw mo sa lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos. Sapagkat kinamumuhian ni Yawe ang gumagawa ng mga bagay na ito at anumang klaseng pandaraya.

<sup>17</sup> Alalahanin mo ang ginawa sa iyo ni Amalek sa daan sa paglabas ninyo mula sa Ehipto. <sup>18</sup> Sinalubong ka niya sa daan at pina-libutan niya ang mga nahuhuli sa likod mo samantalang pagod ka at nanghihina. Wala siyang takot sa Diyos. <sup>19</sup> Kaya kapag binigyan ka ni Yaweng iyong Diyos ng kapahingahan mula sa lahat mong kaaway na nakapalibot sa iyo sa lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos para angkinin bilang pamana, buburahin

mo ang alaala ni Amalek mula sa silong ng langit. Huwag mo itong kalilimutan.

### **Pagpapahayag ng Israelita sa kanyang pananampalataya**

**26** • <sup>1</sup> Kapag nakarating ka na sa lupaing ibinibigay ni Yaweng iyong Diyos bilang pamana at kapag naangkin mo na ito at nakatira na rito, <sup>2</sup> kukunin mo ang mga unang bunga ng lahat ng aning galing sa lupaing bigay sa iyo ni Yaweng Diyos mo. Ilagay mo ang mga ito sa isang malaking kaing at dalhin sa lugar na pinili ni Yaweng iyong Diyos bilang tahanan ng kanyang Pangalan.

<sup>3</sup> Iharap mo ang mga ito sa paring nanunungkulan sa mga araw na iyon at sabihin sa kanya – Ipinahahayag ko ngayon kay Yaweng aking Diyos na pinapasok nga niya ako sa lupaing ipinangako niya sa ating mga ninuno na ibibigay sa atin. <sup>4</sup> At kukunin ng pari ang kaing mula sa iyong mga kamay at ilalagay iyon sa harap ng altar ni Yaweng iyong Diyos. <sup>5</sup> At sasabihin mo naman ang mga salitang ito sa harap ni Yaweng Diyos mo –

Isang pagala-galang Arameo ang aking ama. Nagpunta siya sa Ehipto at doon nakipamayan, kasama ang iilang tao lamang, ngunit doo’y naging isang bansang malaki, malakas at marami.

<sup>6</sup> Minaltrato kami ng mga Ehipsiyo, inapi at pinapagtrabaho nang mabigat. <sup>7</sup> Kayat dumaing kami kay Yaweng Diyos ng aming mga ninuno, at dininig naman ni Yawe ang aming tinig. Nakita niya ang aming di-makataong kalagayan, ang mabigat naming trabaho at ang aming kaapihan. <sup>8</sup> Inilabas kami ni Yawe mula sa Ehipto nang may malakas na kamay at nakaunat na bisig, may kagila-gilalas na kababalaghan, at mga tanda at mga

• **26.1** *Isang Arameo ang aking ama.* Parang pagpapahayag ng pananampalataya ng Israelita ang talatang ito. Alam niya na pinili siya sa mga paganong Arameo at matapos siyang palayain ni Yawe ay binigyan siya nito ng kasaganaang tinatamasa niya.

Gayundin naman ang iba’t ibang balangkas ng “sumasampalataya” na ginagamit ngayon ng Iglesia. Inilalagay ng mga ito sa pinakasentro ang mapagpalayang gawa ng Diyos Ama, Anak at Espiritu Santo, na isinasakatuparan nila para sa ating kabutihan.

kahanga-hangang bagay. <sup>9</sup> At dinala niya kami sa lugar na ito at ibinigay sa amin ang lupaing ito na dinadaluyan ng gatas at pulot-pukyutan. <sup>10</sup> Kaya narito ngayo't dala ko ang mga unang bunga ng lupang bigay mo sa akin, O Yawe.

Ilagay mo ito sa harap ni Yaweng iyong Diyos, yumuko ka kay Yaweng iyong Diyos. <sup>11</sup> At magpipiyesta ka sa lahat ng mabubuting bagay na bigay sa iyo at sa iyong sambahayan ni Yaweng iyong Diyos, ikaw at ang Levita at ang dayuhang kapiling mo.

<sup>12</sup> Sa ikatlong taon, sa taon ng ikapu, matapos mong ibukod ang ikapu ng lahat mong ani at naibigay na ito sa Levita, sa dayuhan, sa ulila at sa biyuda upang makakain sila at mabusog sa iyong mga siyudad, <sup>13</sup> sasabihin mo sa harap ni Yaweng iyong Diyos –

Nailabas ko na sa bahay ko ang bahaging sagrado. Ibinigay ko ito sa Levita, sa dayuhan, sa ulila at sa biyuda, ayon sa lahat mong utos na iniutos sa akin. Hindi ko nilabag ang iyong mga utos at hindi nilimot ang mga ito. <sup>14</sup> Sa panahon ng pagluluksa, hindi ako kumain ng anuman sa ikapung ito, ni binawasan ito. Walang anumang di-malinis dito, at hindi ako nag-alay ng anuman dito sa mga patay. Pinakinggan ko ang tinig ni Yaweng aking Diyos at ginawa ko ang lahat ng iniutos mo sa akin.

<sup>15</sup> Tumunghay ka mula sa iyong banal na tirahan, mula sa langit, at basbasan ang iyong bayang Israel at ang lupaing bigay mo sa amin tulad ng ipinangako mo sa aming mga ninuno, ang lupaing dinadaluyan ng gatas at pulot-pukyutan.

<sup>16</sup> “Iniutos sa iyo ngayon ni Yaweng iyong

Diyos na tuparin ang mga tuntunin at mga batas na ito. Tuparin mong mabuti ang mga ito nang buo mong puso at nang buo mong kaluluwa.

<sup>17</sup> Kaya ganito mo ipinapadeklara ngayon kay Yawe na siya ang magiging Diyos mo kaya lalakad ka sa kanyang mga daan, tutuparin ang kanyang mga tuntunin, mga utos at mga batas, at makikinig sa kanyang tinig.

<sup>18</sup> At ipinadeklara naman ngayon sa iyo ni Yawe na ikaw ang magiging sarili niyang bayan, tulad ng sinabi niya sa iyo, at tutuparin mo naman ang lahat niyang utos. <sup>19</sup> At itatampok ka niya sa karangalan, katanyagan at luwalhati sa lahat ng bansang ginawa niya, at ikaw ang magiging bayang banal kay Yaweng Diyos mo, gaya ng kanyang sinabi.”

#### Pagtatapos ng “salita ni Moises”

**27** • <sup>1</sup> Iniutos ito ni Moises at ng mga mata-tanda ng Israel sa sambayanan: “Tuparin ninyo ang lahat ng utos na iniutos ko sa inyo ngayon. <sup>2</sup> At sa araw na makatawid kayo sa Jordan patungo sa lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos, magtayo ka ng malalaking bato at palitadahan iyon ng apog. <sup>3</sup> At isulat mo sa mga ito ang lahat ng salita ng Batas na ito pagkatawid mo para pumunta sa lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng Diyos mo, sa lupaing dinadaluyan ng gatas at pulot-pukyutan, gaya ng sabi sa iyo ni Yaweng Diyos ng iyong mga ninuno.

<sup>4</sup> Pagkatawid ninyo sa Jordan, itayo ninyo ang malalaking batong ito sa Bundok Ebal, tulad ng iniutos ko sa inyo ngayon, at palitadahan ng apog. <sup>5</sup> Magtayo ka roon ng altar sa karangalan ni Yaweng Diyos mo, isang altar na yari sa mga batong hindi sininsel. <sup>6</sup> Itayo mo ang altar na yari sa mga batong hindi tinapyas sa karangalan ni Yaweng Diyos mo, at mag-alay ka roon ng mga sinunog na handog kay Yaweng iyong Diyos.

• **27.1** *Nasa mga kabanata 27-28 ang wakas ng “diskurso ni Moises”, na nasa mga kabanata 5-11.*

Pansinin ang seremonya ng pagpapanibago ng Tipan sa 27:4-36. Naganap ito sa Sikem sa panahon ni Josue (Josue 8:32). Nangako ang buong bayan na susundin nila ang sampung utos na nalalahad naman dito bilang labindalawang sumpa.

Alam natin na sa totoo'y sa mga huling panahon ng kaharian ng Juda isinulat ang “diskursong ito ni Moises”. Noo'y sapat nang paggunita sa kasaysayan ang makita ang maraming kasawiampalad na nangyari dahil sa hindi pamumuhay ayon sa hinihingi ni Yawe. Hindi marami ang mga pagpapala at hindi rin naman nanatili nang matagal. Sa halip ay nagkakatotoo ang napakalupit na mga sitwasyong inilalarawan sa kabanatang ito.

*Kung pakikinggan mo si Yawe, itatampok ka niya*

sa lahat ng bansa. Marami ang mga paanyayang sumunod sa Diyos sa aklat na ito. Kumbinsido ang awtor na masusunod ng mga tao ang lahat ng ito at magkakaroon ng kaligayahan. Subalit negatibo ang kongklusyon. Sa katunaya'y hindi nakinig ang Israel at susuway hanggang mapahamak. Nang sulatin ang mga pahinang ito, mas pesimista pa si Propeta Jeremias sa pagsasabing wala nang bisa ang unang Tipan pati ang mga pangako nito ng materyal na kaligayahan. Sinabi niyang singhirap ng pagpapalit ng kulay ng kanyang balat para sa tao ang makalaya siya mula sa kasalanan (Jer 13:23).

Kaya napakabuti ng batas na ito pero hindi ito masusunod ng Israel hangga't hindi binibigyan ng Diyos ng bagong puso at espiritu ang mga sumasampalataya (tingnan Jer 31:31).

<sup>7</sup> Doon mo ialay ang hain sa mabuting pagsasamahan, magsasalu-salo kayo at magpiyesta sa harap ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>8</sup> Malinaw mong isulat sa mga bato ang lahat ng salita ng Batas na ito.”

<sup>9</sup> At sinabi ni Moises at ng mga paring mula sa tribu ni Levi sa buong Israel: “Tumahimik ka, Israel, at makinig! Sa araw na ito, naging bayan ka ni Yaweng iyong Diyos; <sup>10</sup> kaya pakinggan mo ang tinig ni Yaweng Diyos mo, at isagawa ang kanyang mga utos at mga tuntuning iniutos ko sa iyo ngayon.”

<sup>11</sup> Nang araw ding iyon, iniutos ni Moises sa sambayanan: <sup>12</sup> “Pagkatawid ninyo sa Ilog Jordan, titindig sa Bundok Gerizim ang mga tribung ito para basbasan ang bayan: sina Simeon, Levi, Juda, Isacar, Jose at Benjamin. <sup>13</sup> At ito naman ang titindig sa Bundok Ebal para bigkasin ang sumpa: sina Ruben, Gad, Aser, Zabulon, Dan at Neftali.

<sup>14</sup> Malakas na ipahahayag ng mga Levita sa lahat ng Israelita:

<sup>15</sup> Sumpain ang taong gumagawa ng diyus-diyusang binalutan ng metal na kasuklam-suklam kay Yawe, ang gawa ng mga kamay ng isang panday at iniligay sa isang lihim na lugar! At sasagot ang buong bayan: Amen!

<sup>16</sup> Sumpain ang humihiya sa kanyang ama o ina! At sasagot ang buong bayan: Amen!

<sup>17</sup> Sumpain ang naglilipat ng mohon ng kanyang kapwa! At sasagot ang buong bayan: Amen!

<sup>18</sup> Sumpain ang nagliligaw sa daan sa bulag! At sasagot ang buong bayan: Amen!

<sup>19</sup> Sumpain ang nagkakait ng katarungan sa dayuhan, sa ulila at sa biyuda! At sasagot ang buong bayan: Amen!

<sup>20</sup> Sumpain ang nakikipagtalik sa asawa ng kanyang ama at lumalapastangan sa kanyang ama! At sasagot ang buong bayan: Amen!

<sup>21</sup> Sumpain ang nakikipagtalik sa anumang hayop! At sasagot ang buong bayan: Amen!

<sup>22</sup> Sumpain ang sinumang nakikipagtalik sa kanyang kapatid na babae o sa anak na babae ng kanyang ama o ina! At sasagot ang buong bayan: Amen!

<sup>23</sup> Sumpain ang sinumang nakikipagtalik sa kanyang biyenang babae! At sasagot ang buong bayan: Amen!

<sup>24</sup> Sumpain ang pataksil na pumapatay sa kanyang kapwa! At sasagot ang buong bayan: Amen!

<sup>25</sup> Sumpain ang tumatanggap ng lagay upang patayin ang taong walang-kasalanan! At sasagot ang buong bayan: Amen!

<sup>26</sup> Sumpain ang hindi nagpapatibay sa mga salita ng Batas na ito sa pagsasabuhay ng mga ito! At sasagot ang buong bayan: Amen!

#### Mga bendisyon at mga sumpa

**28** • <sup>1</sup> Kung pakikinggan mong mabuti ang tinig ni Yaweng iyong Diyos, at pakakaingatang isabuhay ang lahat niyang utos na iniutos sa iyo ngayon, itatampok ka ni Yaweng iyong Diyos sa lahat ng bansa sa lupa. <sup>2</sup> Darating sa iyo at daratnan ka ng lahat ng pagpapalang ito dahil sa pagsunod mo sa tinig ni Yaweng iyong Diyos:

<sup>3</sup> Pagpalain ka sa lunsod, pagpalain ka sa bukid. <sup>4</sup> Pagpalain ang supling ng iyong sinapupunan, ang bunga ng iyong lupain, ang bunga ng iyong hayupan, ang anak ng iyong mga baka at ang maliliit ng iyong mga tupa. <sup>5</sup> Pagpalain ang iyong basket at ang iyong masahan ng tinapay. <sup>6</sup> Pagpalain ka sa pagsisimula at pagtatapos. <sup>7</sup> Ibuwal ni Yawe ang iyong mga kaaway na titindig laban sa iyo, malulupig sila sa harap mo. Susugurin ka nila galing sa iisang landas, ngunit tatakas sila mula sa iyo sa pitong landas.

<sup>8</sup> Uutusan ni Yawe na sumaiyo ang pagpapala, sa iyong mga kamalig at sa lahat ng gawa ng iyong mga kamay. Pagpapalain ka sa lupaing ibinibigay sa iyo ni Yaweng Diyos mo.

<sup>9</sup> Kung tutuparin mo ang mga utos ni Yaweng iyong Diyos at lalakad sa kanyang mga daan, gagawin ka ni Yawe na isang bayang banal para sa kanya gaya ng kanyang ipinangako sa iyo.

<sup>10</sup> At makikita ng lahat ng bayan sa lupa na nasa pangangalaga kayo ng pangalan ni Yawe, at igagalang ka nila.

<sup>11</sup> Pasasaganain ka ni Yawe sa lahat ng mabubuting bagay, sa supling ng iyong sinapupunan, sa bunga ng iyong hayupan, sa bunga ng iyong lupa, sa lupaing ipinangako ni Yawe sa iyong mga ninuno na ibibigay sa iyo.

<sup>12</sup> Bubuksan sa iyo ni Yawe ang kanyang yaman sa langit para magbigay ng ulan sa iyong

• **28.1** Malimit nating ipinapakiusap na basbasan o “binyagan” ng pari ang ating bahay, opisina, bangka, sasakyan o anumang bagong makinarya. Iba’t ibang kahulugan ang nakapaloob sa salitang “basbasan” o bendisyon, na ibig sabihin’y *magsabi ng mabuti*:

– magsabi ng pasasalamat sa Diyos na siyang pinagmumulan ng lahat;

– sabihin ang mabuting palagay ng Diyos sa pagkakaroon ng ganito o gayon, o anumang pag-unlad; sabihin ang lahat ng bungang maaaring matamo sa gayong bahay, o sa makinang ito, atbp... para sa makatao at espirital na pag-unlad ng isang tao o grupo;

– hilingin sa Panginoon na magamit sana natin ang

lupain sa takdang panahon, at pagpalain ang lahat ng gawa ng iyong kamay. Magpapahiram ka sa maraming bansa, pero hindi ka manghihiram.

<sup>13</sup> Gagawin ka ni Yawe na ulo at hindi buntot; mananatili kang lagi sa itaas at hindi sa ilalim kung pakikinggan mo ang mga utos ni Yaweng iyong Diyos, na iniuutos ko sa iyo ngayon.

<sup>14</sup> Isabuhay mo ang mga ito, at huwag lumihis mula sa lahat ng salitang iniuutos ko sa iyo ngayon, maging sa kanan o sa kaliwa para sundan ang ibang mga diyos at maglingkod sa kanila.

<sup>15</sup> Ngunit kung hindi mo pakikinggan ang tinig ni Yaweng iyong Diyos, at hindi pakakatingatang isagawa ang lahat niyang utos at tununing iniuutos ko sa iyo ngayon, darating sa iyo at daratnan ka ng lahat ng sumpain ito:

<sup>16</sup> Sumpain ka sa lunsod, sumpain ka sa bukid. <sup>17</sup> Sumpain ang basket mo, at sumpain ang masahan mo ng tinapay. <sup>18</sup> Sumpain ang supling ng iyong sinapupunan, ang bunga ng iyong lupa, ang anak ng iyong baka at ang maliliit ng iyong tupa. <sup>19</sup> Sumpain ka sa iyong pagsisimula at pagtatapos.

<sup>20</sup> Padadalhan ka ni Yawe ng kasawian, kapinsalaan at pangamba sa lahat ng gawa ng iyong kamay, hanggang mapuksa ka o agad na malipol dahil sa mga kasamaang ginawa mo sa pagtataksil kay Yawe. <sup>21</sup> Pakakapitin sa iyo ni Yawe ang salot hanggang maubos ka sa lupaing pupuntahan mo para angkinin.

<sup>22</sup> Parurusahan ka ni Yawe sa pamamagitan ng tuberculosis, lagnat, pamamaga, pagkatuyot, peste ng trigo at amag na hahabol sa iyo hanggang ikaw ay mamatay.

<sup>23</sup> Magiging tanso ang langit sa ulunan mo at bakal ang lupang tinutuntungan mo. <sup>24</sup> Hindi ulan kundi abo at alikabok ang papatak buhat sa langit hanggang ikaw ay mapuksa.

<sup>25</sup> Ipalulupig ka ni Yawe sa harap ng iyong mga kaaway. Susugurin mo sila galing sa iisang landas, ngunit tatakas ka mula sa kanila sa pitong landas. Magiging katatakutan ka sa lahat ng kaharian sa daigdig.

<sup>26</sup> Magiging pagkain ng lahat ng ibon sa langit at mababangis na hayop sa lupa ang iyong bangkay, at walang bubugaw sa mga ito.

<sup>27</sup> Tatadtarin ka ni Yawe ng mga pigsa ng Ehipto,

ng mga almoranas, ng galis at buni, na hindi na gagaling.

<sup>28</sup> Parurusahan kayo ni Yawe sa pamamagitan ng pagkabalih at pagkabulag at pagkalito. <sup>29</sup> Tulad sa bulag na nangangapa sa dilim, mangangapa ka sa katanghaliang-tapat, at hindi ka magtatagumpay sa iyong daan. Lagi kang aapihin at pagnanakawan, at walang magliligtas sa iyo.

<sup>30</sup> Itatakda kang ikasal sa iyong nobya, ngunit iba ang sisiping sa kanya. Magtatayo ka ng bahay pero hindi ikaw ang titira roon. Magtanim ka ng ubasan pero hindi tatamasahin ang bunga nito. <sup>31</sup> Kakatayin sa harap mo ang inyong baka, ngunit hindi ikaw ang kakain ng karne niyon. Nanakawin sa harap mo ang iyong asno, at hindi na isasauli pa. Ibibigay naman ang iyong tupa sa iyong mga kaaway, at walang magliligtas sa iyo.

<sup>32</sup> Ibibigay ang iyong mga anak na lalaki at babae sa ibang bayan, at maghapon kang mananabik sa kanila pero walang kang magagawang anuman.

<sup>33</sup> Isang bayang hindi mo kilala ang kakain ng bunga ng iyong lupa at ng lahat mong pagpapagal. Lagi kang aapihin at sisiilin sa lahat ng araw. <sup>34</sup> Mababaliw ka sa iyong masasaksihan.

<sup>35</sup> Tatadtarin ni Yawe ng masasakit na pigsa ang iyong mga tuhod at binti, na hindi na magagaling, mula ulo hanggang talampakan.

<sup>36</sup> Papupuntahin ka ni Yawe pati ang haring pinamuno mo sa iyo sa isang bansang hindi mo alam ni ng iyong mga ninuno, at sasamba ka roon sa ibang mga diyos na yari sa kahoy at bato.

<sup>37</sup> Ikaw ay magiging katatakutan, usap-usapan at tampulan ng panlilibak ng lahat ng bansa na pagtatabuyan sa iyo ni Yawe.

<sup>38</sup> Maraming binhi ang ihahasik mo sa iyong bukid pero kaunti ang aanihin sapagkat lalamunin iyon ng mga balang.

<sup>39</sup> Magtanim ka at mag-aalaga ng mga ubasan pero hindi makaiinom ng alak o makapamimitas ng ubas sapagkat uubusin iyon ng uod.

<sup>40</sup> Magkakaroon ka ng mga puno ng olibo sa buo mong lupain pero wala kang maipampapahid gapatak mang langis sapagkat manlalaglag ang iyong mga olibo.

<sup>41</sup> Magkakaanak ka pero hindi sila magiging

mga bagay ayon sa kanyang kalooban, dahil iyon lamang ang tanging paraan para matamo natin ang tanang kabutihang maaasahan sa mga ito.

*Itatampok ka ni Yawe... Pasasaganain ka ni Yawe... Bubuksan sa iyo ni Yawe... Magkakatotoo*

siyempre ang lahat ng ito sa wastong paggamit natin sa mga bagay: hindi tayo naghihintay ng mga milagro. Pero alam nga natin na maaaring magmula ang mga kahanga-hangang bagay sa pinakamahina mang mga instrumento.

iyong sapagkat mabibihag sila. <sup>42</sup> At aangkinin ng mga balang ang lahat mong punongkahoy at lahat ng bunga ng iyong lupain.

<sup>43</sup> Matataas ang dayuhang kapiling mo, pataas nang pataas, habang ikaw nama'y mabababa, pababa nang pababa. <sup>44</sup> Siya ang magpapahirap sa iyo pero wala kang maipahihiram sa kanya. Siya ang magiging ulo at ikaw ang magiging buntot.

<sup>45</sup> Babagsak sa iyo ang lahat ng sumpang ito, hahabulin ka at maaabutan hanggang ikaw ay mapuksa sapagkat hindi mo pinakinggan ang tinig ni Yaweng iyong Diyos at hindi mo tinupad ang kanyang mga utos at mga tuntuning iniutos ko sa iyo. <sup>46</sup> Lagi mong makakapiling ang mga ito pati na ng iyong mga inapo, at magiging kagila-gilalas na tanda para sa lahat.

<sup>47</sup> Dahil hindi mo pinaglingkuran si Yaweng iyong Diyos nang buong galak at tuwa sa panahon ng kasaganaan, <sup>48</sup> kaya maninilbihan ka sa iyong mga kaaway na ipadadala ni Yawe laban sa iyo sa gitna ng gutom, uhaw, kahubaran at paghihikahos sa lahat ng bagay. Lalagyan ka niya ng pamatok na bakal hanggang ikaw ay mapuksa.

<sup>49</sup> Isang malayong bansa ang dadalhin ni Yawe laban sa iyo mula sa dulo ng daigdig, simbilis ng lawin sa paglipad, isang bansang hindi mo maiintindihan ang wika, <sup>50</sup> isang bansang mabalasik at walang pakundangan sa matanda at walang patawad sa mga bata. <sup>51</sup> Kakainin nila ang bunga ng iyong hayupan at lupain hanggang ikaw ay mapuksa. Wala silang iiwang anumang trigo para sa iyo ni bagong alak o langis o anak ng iyong bakahan o tupahan hanggang mapuksa ka.

<sup>52</sup> Kukubkubin ka sa lahat mong lunsod sa buo mong lupain hanggang bumagsak ang pinakamataas at pinakamatibay mong mga pader na iyong sinasandigan. Oo, kukubkubin ka nga nila sa lahat mong lunsod sa buo mong lupaing bigay sa iyo ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>53</sup> Dahil sa pagkubkob at pagpapahirap sa iyo ng iyong mga kaaway, kakainin mo ang laman ng bunga ng iyong sinapupunan, ang laman ng iyong mga anak na kaloob sa iyo ni Yaweng Diyos mo.

<sup>54</sup> Titingnan nang masama kahit na ng pinakapilihan at pinakamaselan sa inyo ang sarili niyang kapatid at minamahal na asawa at malalabing mga anak. <sup>55</sup> Hindi niya pasasaluhin ang sinuman sa kanila sa kinakain niyang laman ng kanyang mga anak sapagkat iyon na lamang ang natira sa kanya sa pagkubkob at pagpapahirap sa iyo ng iyong mga kaaway sa lahat mong lunsod.

<sup>56</sup> Titingnan nang masama kahit na ng pinakamayumi at pinakamaselang babae sa inyo na hindi nagyayapak kailanman ang kanyang asawang minamahal at pati ang kanyang anak na lalaki at babae. <sup>57</sup> Sa kakulangan ng makakain dahil sa pagkubkob at pagpapahirap sa iyo ng iyong mga kaaway sa iyong mga lunsod, magtatago siya sa kanila para kainin ang inunang galing sa kanyang sinapupunan at ang mga anak na kanyang isisilang.

<sup>58</sup> Kung hindi mo isasabuhay ang lahat ng salita ng Batas na ito na nasusulat sa aklat na ito at di magkakarong-pitagan sa maluwalhati at kagila-gilalas na Pangalang ito ni Yaweng iyong Diyos, <sup>59</sup> parurusahan ka ni Yawe, ikaw at ang iyong mga inapo, sa pamamagitan ng nakapangingilabot na mga salot, grabe at walanglagot na salot, malulubhang sakit na walang lunas.

<sup>60</sup> Ihahatid niya sa iyo ang lahat ng salot ng Ehipto, na kinatatakutan mo, at ikakapit niya sa iyo ang mga ito. <sup>61</sup> Ibubunton din sa iyo ni Yawe ang lahat ng sakit at salot na hindi nakatala sa aklat na ito ng Batas hanggang ikaw ay mapuksa. <sup>62</sup> Mangangaunti kayo bagamat dati kayong tulad ng mga bituin sa langit sa dami, sapagkat hindi mo pinakinggan ang tinig ni Yaweng Diyos mo.

<sup>63</sup> Kaya mangyayari na kung paanong ikinalugod ni Yawe na magmagandang-loob sa inyo at pinarami kayo, ikalulugod din niya na wasakin kayo at puksain. Bubunutin niya kayo sa lupaing pupuntahan ninyo para angkinin.

<sup>64</sup> Pangangalatin ka ni Yawe sa lahat ng bansa sa magkabilang dulo ng daigdig at paglilingkuran mo roon ang ibang mga diyos na kahoy at bato, na hindi mo kilala ni ng iyong mga ninuno.

<sup>65</sup> Sa mga bansang iyon, hindi ka makatagpo ng katiwasayan o kapahingahan para sa iyong talampakan. Pusong duwag, namumugtong mga mata at balisang isipan ang ibibigay sa iyo roon ni Yawe. <sup>66</sup> Buhay mo'y mabibitin sa balag ng pag-aalinlangan, nasa pangamba araw at gabi, walang anumang katiyakan sa iyong buhay.

<sup>67</sup> Sasabihin mo sa umaga - Gabi na sana! - ngunit sasabihin mo naman kinagabihan - Umaga na sana! - dahil sa pangambang kinatatakutan ng iyong puso at sa nakikita ng iyong mga mata.

<sup>68</sup> Ibabalik ka ni Yawe sa Ehipto dahil sa iyong kasalanan sa kabila ng kanyang sinabi sa iyong - Hindi mo na ito makikita pang muli. Ipabibili mo roon ang iyong sarili bilang alipin sa iyong mga kaaway pero walang bibili sa iyo.

<sup>69</sup>Ito ang mga salita ng Pakikipagtipang iniutos ni Yawe kay Moises na pagtibayin sa mga anak ng Israel sa lupain ng Moab, bukod pa sa pakikipagtipang pinagtibay niya sa kanila sa Horeb.

### Isa pang pagtatapos

**29** • <sup>1</sup>Tinawag ni Moises ang buong Israel at sinabi: “Nakita ng inyong mga mata ang lahat ng ginawa ni Yawe sa lupain ng Ehipto, kay Paraon at sa lahat niyang tauhan at sa buo niyang lupain. <sup>2</sup>Nakita ng inyong mga mata ang mabibigat na pagsubok, ang mga tanda at dakilang kababalaghang iyon.

<sup>3</sup>Ngunit hanggang sa araw na ito, hindi pa kayo binibigyan ni Yawe ng pusong nakauuna wa at ng mga matang nakakakita at mga taingang nakaririnig.

<sup>4</sup>Apatnapung taon niya kayong pinagala sa disyerto, at hindi namulmol ang inyong suot o napudpod ang inyong mga sandalyas sa iyong paa. <sup>5</sup>Hindi kayo kumain ng tinapay o uminom ng alak at matapang na inumin upang malaman ninyo na ako si Yaweng inyong Diyos. <sup>6</sup>At nang dumating kayo sa lugar na ito, lumabas sina Sihong hari ng Hesbon at Og na hari ng Basan para harapin tayo sa labanan. Ngunit natalo natin sila, <sup>7</sup>inagaw ang kanilang lupain at ibinigay itong pamana kina Ruben at Gad at sa kalahati ng tribu ni Manases.

<sup>8</sup>Kaya tuparin ninyo ang mga hinihingi ng Pakikipagtipang ito at isagawa ang mga ito upang magtagumpay kayo sa lahat ninyong gawain. <sup>9</sup>Nakatayo kayong lahat ngayon sa harap ni Yaweng inyong Diyos: ang inyong mga pinuno, ang inyong mga tribu, ang inyong matatanda, ang inyong mga opisyal, lahat ng lalaki ng Israel, <sup>10</sup>ang inyong maliliit, ang inyong mga maybahay, at ang dayuhang nasa iyong mga kampo mula sa tagasibak ng iyong kahoy hanggang sa taga-igib ng iyong tubig. <sup>11</sup>Narito ka ngayon para pumasok sa pakikipagtipan kay Yaweng Diyos mo at sa sumpaang pagtitibayin sa iyo ngayon ni Yaweng inyong Diyos.

<sup>12</sup>Gagawin ka niyang bayan niya at siya naman ang magiging Diyos mo gaya ng kanyang sinabi sa iyo at sinumpaang sa iyong mga ninuno, kina Abraham, Isaac at Jacob.

<sup>13</sup>At hindi lamang sa inyo ko ginagawa ang pakikipagtipan at sumpaang ito, <sup>14</sup>kundi sa mga nakatayo ritong kasama ninyo ngayon sa

harap ni Yaweng ating Diyos at pati sa mga wala rito ngayon.

<sup>15</sup>Alam na alam ninyo kung paano tayo namuhay sa lupain ng Ehipto at kung paano tayo tumawid sa ibang mga bansang dinaanan natin. <sup>16</sup>Nakita ninyo ang kanilang kasuklam-suklam at maruming mga diyus-diyusang kanilang iniingatan: yari sa kahoy at bato, pilak at ginto.

<sup>17</sup>Huwag sanang magkaroon sa inyo ngayon ng lalaki o babae, angkan o tribu na ang puso’y lumalayo kay Yaweng ating Diyos para puntahan at paglingkuran ang mga diyos ng mga bansang iyon. Wala sanang mag-ugat sa inyo na magbubunga ng pait at lason.

<sup>18</sup>Kung may makarinig sa mga salita ng sumpaang ito, at sige pa rin at sinasabing – Magkakaroon naman ako ng kapayapaan kaya gagawin ko ang gusto ko. Mamamatay rin naman ang makasalanan kasama ng matuwid – <sup>19</sup>hindi lolobin ni Yaweng patawarin siya. Maglalagablab ang kanyang poot at dangal sa taong ito at babagsak sa kanya ang lahat ng sumpang nasusulat sa aklat na ito. Buburahin ni Yawe ang kanyang pangalan sa silong ng langit, <sup>20</sup>at ibubukod siya ni Yawe mula sa lahat ng tribu para sa kapahamakan ayon sa lahat ng sumpa ng pakikipagtipang ito na nasusulat sa aklat na ito ng Batas.

<sup>21</sup>Makikita ng darating na salinlahi ng inyong mga anak na isisilang na kasunod ninyo at ng dayuhang galing sa malayong lupain ang mga salot sa lupaing ito at ang mga sakit na ipadadala rito ni Yawe, at sasabihin nila – <sup>22</sup>Buong lupaing sinunog ng asupre at asin, walang tanim, walang tumutubong anuman kahit damo, gaya ng pagkawasak ng Sodom at Gomorra, Adma at Zeboim na winasak ni Yawe sa kanyang poot at galit.

<sup>23</sup>Itatanong nga ng lahat ng bansa – Bakit ganito ang ginawa ni Yawe sa lupaing ito? Ano ang ibig sabihin ng gayon katinding poot? – <sup>24</sup>at sasagot naman sila – Dahil tinalikuran nila ang Pakikipagtipan sa kanila ni Yaweng Diyos ng kanilang mga ninuno, gayong inilabas niya sila mula sa lupain ng Ehipto. <sup>25</sup>Sapagkat pinuntahan nila at pinaglingkuran ang ibang mga diyos at sinamba ang mga iyon, mga diyos na hindi nila kilala at hindi niya ibinigay sa kanila.

<sup>26</sup>Kaya nag-apoy ang galit ni Yawe sa lupain at ibinunton dito ang lahat ng sumpang nasusulat sa aklat na ito. <sup>27</sup>Binunot sila ni Yawe mula sa

• **29.1** Ang bagong diskursong ito ay sinulat pagkabalik mula sa Pagkatapon, nang simulan ng mga Judio ang muling pagtatayo ng kanilang bansa taglay

ang determinasyong mula noo’y magiging tapat na sila sa batas ni Yawe.

kanilang lupain sa kanyang galit at poot at matinding ngitngit, at itinapon sa ibang lupain tulad ngayon.

<sup>28</sup>Kay Yaweng Diyos natin ang mga lihim na bagay, ngunit magpakailanma'y nasa ating mga kamay at ng ating mga anak ang mga bagay na ipinabatid niya, kaya isabuhay natin ang lahat ng hinihingi ng Batas na ito!

**30** <sup>1</sup>Kapag dumating na sa iyo ang lahat ng bagay na ito, ang pagpapala at ang sumpang iniharap ko sa iyo, magugunita mo ang mga ito sa iyong puso sa lahat ng bansang pinagtabuyan sa iyo ni Yaweng Diyos mo. <sup>2</sup>Magbabalik ka kay Yaweng iyong Diyos at makikinig sa kanyang tinig ayon sa lahat ng iniutos ko sa iyo ngayon, ikaw at ang iyong mga anak, nang buo mong puso at nang buo mong kaluluwa.

<sup>3</sup>At pauwiin ni Yaweng iyong Diyos ang mga nabihag sa iyo, kaaawaan ka niya, at muli ka niyang titipunin mula sa lahat ng bansang pinagkalatan sa iyo ni Yaweng iyong Diyos.

<sup>4</sup>Pinalayas ka man hanggang sa kabilang dulo ng daigdig, titipunin ka't kukunin ni Yaweng Diyos mo mula roon. <sup>5</sup>At dadalhin ka ni Yaweng iyong Diyos sa lupaing inari ng iyong mga ninuno upang maangkin mo rin ito. Magma-magandang-loob siya sa iyo at pararamihin ka nang higit pa sa iyong mga ninuno.

#### **Hindi humihingi ang Diyos ng mga bagay na imposible**

• <sup>6</sup>Dadalisayin ni Yaweng iyong Diyos ang iyong puso at ang puso ng iyong inapo para mahalín mo si Yaweng iyong Diyos nang buo mong puso at nang buo mong kaluluwa, at nang mabuhay ka. <sup>7</sup>At ipapataw ni Yaweng iyong Diyos ang lahat ng sumpang ito sa iyong mga kaaway na namumuhi at umuusig sa inyo.

<sup>8</sup>Muli mong pakikilingan ang tinig ni

Yaweng at isabuhay ang lahat niyang utos na iniutos ko sa iyo ngayon. <sup>9</sup>Pasaganain ka ni Yaweng iyong Diyos sa lahat ng gawa ng iyong mga kamay, sa supling ng iyong sinapupunan, at sa bunga ng iyong hayupan at sa bunga ng iyong lupa para sa iyong kabutihan, dahil muling malulugod si Yaweng na magmagandang-loob sa iyo tulad ng pagkalugod niya sa iyong mga ninuno. <sup>10</sup>Sapagkat makikinig ka sa tinig ni Yaweng iyong Diyos at tutuparin ang kanyang mga utos at mga tuntuning nakasulat sa aklat na ito ng Batas, sapagkat magbabalik ka kay Yaweng iyong Diyos nang buo mong puso at nang buo mong kaluluwa.

<sup>11</sup>Hindi napakahirap para sa iyo o napakalayo sa iyo ang utos na ito na iniutos ko sa iyo ngayon. <sup>12</sup>Wala ito sa langit para sabihin mong – Sino ang aakyat sa langit upang kunin ito para sa amin at magpaparinig nito sa amin upang aming maisabuhay? <sup>13</sup>Wala rin ito sa kabilang ibayo ng dagat para sabihin mong – Sino ang tatawid sa kabilang ibayo ng dagat upang kunin ito para sa amin at magpaparinig nito sa amin upang aming maisabuhay?

<sup>14</sup>Hindi! napakalapit ng salitang ito sa iyo! Nasa iyong bibig na at nasa iyong puso para maisabuhay ito.

#### **Piliin ang daan ng buhay**

• <sup>15</sup>Tingnan mo, inihaharap ko sa iyo ngayon ang buhay at kabutihan, ang kamatayan at kasamaan. <sup>16</sup>Iniutos ko sa

• **30.6** *Hindi napakahirap para sa iyo ang utos na ito (11): ang pagsunod sa kalooban ng Diyos ang pinakanatural na daan para sa taong tapat at walang pagkukunwari. Napakalapit ng salitang ito sa iyo para maisabuhay mo (30:14); subalit hindi pa rin ito maisasabuhay ng tao hangga't hindi niya natatanggap ang "pagtutuli ng puso". Dadalisayin ni Yaweng ang iyong puso (6), o "tutuliin" sa wikang Hebreo na ibig sabihin'y gagawin niyang wagas at banal. Tingnan Ez 36:26-27.*

Kakaunting pahina ng Biblia ang lubos na nagbigay-diin at sa napakamapanghikayat na paraan sa pag-ibig ni Yaweng, pag-ibig na seloso na bunga ng

kanyang hangaring paligayahin ang tao. *Dadalisayin ni Yaweng iyong Diyos ang iyong puso para mahalín mo si Yaweng at nang mabuhay ka. Muling malulugod si Yaweng na magmagandang-loob sa iyo.*

• 15. Tanyag na tanyag ang talatang ito tungkol sa *dalawang landas*. Ipinaalaala nito sa atin ang kahalagahan ng malaya nating mga pasya at ang pagrespeto ng Diyos sa kalayaan ng tao (tingnan din Sir 15:11).

Sa kabuuan ng Deuteronomio, katapatan sa Diyos ang siyang ipinahahayag kasama ang pag-alaala sa kanyang mga pangako at mga gantimpala dito sa

iyo ngayon na mahalín si Yaweng iyong Diyos at lumakad sa kanyang mga daan. Tuparin mo ang kanyang mga utos, mga tuntunin at mga batas, at mabubuhay ka at dadami at pagpapalain ka ni Yaweng iyong Diyos sa lupaing pupuntahan mo para angkinin. <sup>17</sup>Ngunit kung lalayo ang puso mo at hindi ka makikinig, kung maaakit ka at yuyuko sa ibang mga diyos at maglilingkod sa kanila, <sup>18</sup>ipinahahayag ko sa inyo sa araw na ito na kayo'y tiyak na mapupuksa. Hindi kayo mabubuhay nang matagal sa lupaing inyong aangkinin pagkatawid sa Jordan.

<sup>19</sup>Saksi ko ang langit at lupa laban sa inyo na iniharap ko na nga sa iyo ang buhay at kamatayan, ang pagpapala at ang sumpa. Kaya piliin mo ang buhay upang ikaw at ang iyong lahi ay mabuhay <sup>20</sup>sa pagmamahal kay Yaweng iyong Diyos, sa pakikinig sa kanyang tinig at sa pagkapit sa kanya. Ito ang buhay mo at ang haba ng iyong mga araw sa pagtira sa lupaing ipinangako ni Yawe na ibibigay sa iyong mga ninuno, kina Abraham, Isaac at Jacob.”

#### Humalili si Josue kay Moises

**31** • <sup>1</sup>At pagkasabi ni Moises sa mga salitang ito sa buong Israel, sinabi pa rin

lupa. Hindi tayo dapat magulat. Nang mga unang panahong iyon, hindi pa naiintindihan ng bayan ng Diyos ang kabilang-buhay ni ang tunay na gantimpalang para sa bawat isa sa atin na mabuhay at magkaroong-kasiyahan na makita ang Diyos sa kabila pa ng kamatayan. Sa buhay na ito at sa patutunguhan ng kanilang bansa lamang sila nakatuon. Mas mahalaga ito sa kanilang paningin kaysa buhay na patutunguhan ng bawat tao. Para sa kanila, sa lupa at sa panahong ito dapat mapatunayan ang katarungan ng Diyos.

At walang bukid o bahay namang ipangangako ang Ebanghelyo, liban sa patalinhagang paraan nito (Mc 10:28). Hindi na mababanggit ang kasaganaan liban sa pinakahuling araw kung kailan muling lilikhain ng Diyos ang mundo (Gawa 3:21 at Pag 21:3).

• **31.1** Iba't ibang alaala tungkol kay Moises ang nilalaman ng mga huling kabanata.

Ang awit sa kabanata 32 ay awit ng walang maliw na pag-ibig ni Yawe na gumagabay sa buong kasaysayan ng Israel.

- Pinipili ni Yawe ang Israel (7-9).

niya: <sup>2</sup>“Sandaa't dalawampung taon na ako ngayon. Wala na akong puwedeng simulan at tapusin, at sinabi sa akin ni Yawe na hindi ako makatatawid sa Ilog Jordan. <sup>3</sup>Si Yaweng iyong Diyos mismo ang tatawid at mangunguna sa iyo. Wawasakin niya ang mga bansang iyon sa harap mo at aagawan mo sila. Si Josue ang makatatawid at mangunguna sa iyo gaya ng sinabi ni Yawe.

<sup>4</sup>Gagawin ni Yawe sa kanila ang ginawa niya kina Sihon at Og na mga haring Amorreo at sa kanilang lupain na kanyang winasak. <sup>5</sup>At ibibigay sa inyo ni Yawe ang mga ito at gawin ninyo sa kanila ang lahat ng iniutos ko sa inyo.

<sup>6</sup>Lakasan ang loob at magpakatayang, huwag matakot o manginig dahil sa kanila sapagkat kasama mo si Yaweng iyong Diyos; hindi ka niya iiwan o pababayaán.”

<sup>7</sup>Pagkatapos nito, tinawag ni Moises si Josue at sinabi sa kanya sa harap ng buong Israel: “Lakasan mo ang iyong loob at magpakatayang sapagkat sasamahan mo ang bayang ito papunta sa lupaing ipinangako ni Yawe sa kanilang mga ninuno na ibibigay sa kanila. Ibibigay mo ito sa kanila bilang pamana. <sup>8</sup>Si Yawe ang siyang mangunguna sa iyo. Siya mismo ang sasaiyo at hindi ka niya iiwan o pababayaán. Huwag kang matakot o madismaya.”

<sup>9</sup>Isinulat ni Moises ang Batas na ito at ibinigay iyon sa mga paring inapo ni Levi - sila ang bumubuhay sa Kaban ng Pakikipagtipan ni Yawe - at sa lahat ng matatanda ng Israel. <sup>10</sup>At iniutos sa kanila ni Moises: “Tuwing ikapitong taon, sa

- Pinapatnubayan niya ito sa disyerto tungo sa Lupang Pangako (10-14).

- Nasisiyahan nang lubos, itinatakwil ng Israel ang Diyos at ibinibigay ang sarili sa mga diyus-diyusan (15-18).

- Naging kalaban ng Israel si Yawe (22-30).

- Sa habag ni Yawe kailangang umasa ang bayang napahiya at itinapon, sapagkat sa bandang huli'y siya ang magpapalaya sa kanya at papagtatagumpayin sila sa masasama (31-43).

*Nilagyan niya ng mga hangganan ang mga bayan ayon sa bilang ng mga anak ng Diyos.* Ang mga anghel ang tinutukoy na mga anak ng Diyos dito. Sila ang namamahala sa mga bansa, pero tanging kay Yawe lamang ang Israel.

*Tulad ng agila,* larawan ng Diyos na tinitingnan ang kanyang bayan: walang makaaagaw sa kanila mula sa kanyang proteksyon.

Binubuod ng bersikulo 15 ang mapaghimagsik na saloobin ng Israel.

*Tumaba si Jeshurun at sumikad.* Matapos tanggapin ang lahat mula sa kanyang ama, iniisip ng waldas na anak na sa paghihimagsik siya mas magiging malaya.



takdang panahon para sa Taon ng Pagpatawad-utang, sa Piyesta ng mga Tolda, <sup>11</sup> sa pagtitipon ng buong Israel para humarap kay Yaweng iyong Diyos sa lugar na pinili niya, babasahin ninyo ang Batas na ito upang marinig ng buong Israel.

<sup>12</sup> Tipunin ang sambayanan – ang mga lalaki, mga babae at mga bata, at ang dayuhang nasa iyong mga lunsod – upang mapakinggan nila ito at matuto silang magkaroong-pitagan kay Yaweng Diyos ninyo at ingatang isabuhay ang lahat ng salita ng Batas na ito. <sup>13</sup> Maririnig ito ng kanilang mga anak na hindi pa nakaalam nito at matututong magkaroong-pitagan kay Yaweng inyong Diyos sa lahat ng araw ng inyong buhay sa lupaing aangkinin ninyo pagkatawid sa Jordan.”

<sup>14</sup> At sinabi ni Yawe kay Moises: “Palapit na ang araw ng iyong kamatayan. Tawagin mo si Josue at humarap kayo sa akin sa Toldang Tagpuan upang maibigay ko sa kanya ang aking mga utos.”

Kaya nagpunta sina Moises at Josue at dumulog sa Toldang Tagpuan. <sup>15</sup> Napakita si Yawe sa kanila sa Tolda sa isang haliging ulap; tumayo ang haliging ulap sa pintuan ng Tolda.

<sup>16</sup> At sinabi ni Yawe kay Moises:

“Mahihimlay ka ngayon sa piling ng iyong mga ninuno. At maghihimagsik ang bayang ito at magbibili ng kanilang sarili sa mga banyagang diyos ng lupaing pupuntahan nila. Iwan nila ako at sisirain ang aking Pakikipagtipan sa kanila. <sup>17</sup> Mag-aapoy ang aking galit sa kanila sa araw na iyon, iiwan ko sila at ikukubli sa kanila ang aking mukha. Kaya mauubos sila, maraming kasamaan at pangamba ang darating sa kanila kaya sasabihin nila sa araw na iyon – Hindi ba’t dahil wala na sa aking piling ang Diyos kaya dumating sa akin ang mga kasamaang ito? <sup>18</sup> Ngunit lubos ko ngang ikukubli sa kanila ang aking mukha dahil sa lahat ng kasamaang ginawa nila sa pagbaling sa ibang mga diyos.

<sup>19</sup> Kaya isulat ninyo ngayon ang awit na ito para sa inyo at ituro sa mga anak ng Israel at ipasaulo sa kanila sapagkat ang awit na ito ang magiging saksi ko laban sa mga anak ng Israel. <sup>20</sup> Sapagkat dadalhin ko sila sa lupaing ipinangako ko sa kanilang mga ninuno, isang lupaing dinadaluyan ng gasat at pulot-pukyutan. Ngunit pagkatapos nilang kumain at mabusog at tumaba, babaling sila sa ibang mga diyos at paglilingkuran ang mga iyon at babale-walain ako at sisirain ang aking Pakikipagtipan.

<sup>21</sup> At kapag dumating sa kanila ang maraming kasamaan at kapahamakan, sasaksi laban sa kanila ang awit na ito, sapagkat hindi ito

malilimutan ng kanilang mga inapo. Alam ko na ang kanilang binabalak bago ko pa sila dalhin sa lupaing ipinangako ko sa kanila.”

<sup>22</sup> Sa araw na iyon, isinulat ni Moises ang awit na ito at itinuro sa mga anak ng Israel. <sup>23</sup> At sinabi ni Moises kay Josue ang anak ni Nun: “Lakasan mo ang loob mo at magpakatayang sapagkat dadalhin mo ang mga anak ng Israel sa lupaing ipinangako ni Yawe sa kanila – sasaiyo siya.”

<sup>24</sup> Nang maisulat na ni Moises sa isang aklat ang lahat ng salita ng Batas na ito, <sup>25</sup> iniutos ni Moises sa mga Levitang bumubuhay sa Kaban ng Pakikipagtipan ni Yawe: <sup>26</sup> “Kunin ninyo ang Aklat na ito ng Batas, ilagay ito sa tabi ng Kaban ng Pakikipagtipan ni Yaweng iyong Diyos. Doon ito mananatili bilang saksi laban sa iyo, <sup>27</sup> sapagkat alam ko ang iyong paghihimagsik at ang katigasan ng iyong ulo. Tingnan mo, kung ngayong kasama ninyo akong buhay ay naging mapaghihimagsik na kayo kay Yawe, gaano pa kaya pagkamatay ko?”

<sup>28</sup> Tipunin ninyo sa akin ang lahat ng mata-tanda at opisyal ng inyong mga tribu. Sasabihin ko ang mga salitang ito nang naririnig nila, at pasasaksihin ko ang langit at lupa laban sa kanila.

<sup>29</sup> Sapagkat alam kong pagkamatay ko, lubha kayong magpapakabulok at lilihis sa daang itinuro ko sa inyo. At babagsak sa inyo ang kasamaan sa darating na panahon dahil gagawa kayo ng masama sa mata ni Yawe at gagalitin siya sa mga gawa ng inyong mga kamay.”

<sup>30</sup> At binigkas ni Moises hanggang katapusan ang mga salita ng awit na ito na naririnig ng buong pagtitipon ng Israel:

#### Ang awit ni Moises

**32** <sup>1</sup> “Makinig, O mga langit, at ako’y mag-sasalita;

dinggin, O lupa, mga salita ng aking bibig!

<sup>2</sup> Pumatak nawang gaya ng ulan ang aking aral,

mga salita ko’y kumalat gaya ng hamog,

gaya ng ambon sa sariwang damo,

gaya ng masaganang ulan sa luntiang halaman.

<sup>3</sup> Sapagkat ipahahayag ko ang Ngalan ng Panginoon

at luluwalhatiin ang ating Diyos.

<sup>4</sup> Siya ang Bato,

buo at ganap ang kanyang mga gawa.

Matuwid ang lahat niyang mga daan,

Diyos ng katotohanan at hindi ng kasamaan matuwid at makatarungan.

<sup>5</sup> Gumawa sila ng masama laban sa kanya

– gawa ng mga di karapat-dapat na anak  
– masama at balakyot na salinlahi.

<sup>6</sup> Ganito ba ang igaganti mo kay Yawe,  
bayang hangal at walang isip?

Hindi ba't siya ang iyong Amang lumikha sa  
iyo,

na humubog at nagtatag sa iyo?

<sup>7</sup> Alalahanin ninyo ang mga nagdaang araw,  
isipin ang mga taon sa sali't salinlahi;  
tanungin mo ang iyong ama at sasabihin niya  
sa iyo,

ang iyong matatanda at ipaliliwanag nila sa  
iyo.

<sup>8</sup> Nang hatiin ng Kataas-taasan ang sang-  
katauhan

at ipagkaloob sa mga bansa ang kanilang  
pamana,

nilagyan niya ng hangganan ang mga bayan  
ayon sa bilang ng mga anak ng Diyos.

<sup>9</sup> Ngunit ang kanyang bayan ang bahagi ni  
Yawe –

si Jacob ang sarili niyang ari-arian.

<sup>10</sup> Natagpuan niya siya sa ilang na lupain,  
sa disyertong tiwangwang at umaalulong;  
ipinagsanggalang niya siya at inalagaan,  
iningatang parang balintataw ng kanyang  
mata.

<sup>11</sup> Tulad ng agilang nagbabantay sa kanyang  
pugad,

na aali-aligid sa kanyang mga inakay,  
iniuunat ang kanyang mga bagwis para  
kunin sila

at kinakarga sa kanyang mga pakpak.

<sup>12</sup> Si Yawe lamang ang umakay sa kanya,  
wala siyang kasamang diyos na banyaga.

<sup>13</sup> Pinasakay niya siya sa kaitaasan ng lupain  
at pinakain ng bunga ng lupa.

Pinasuso niya siya ng pulot-pukyutan mula  
sa bato

at ng langis mula sa matigas na batuhan.

<sup>14</sup> Pinakain niya siya ng kinortang gatas ng  
baka,

ng sariwang gatas ng tupa,  
ng mga pinatabang kordero at batang kam-  
bing

at mga baka ng Basan,  
at ng pinakamatabang butil ng trigo;

at uminom ka ng alak na katas ng ubas.

<sup>15</sup> Tumaba si Jeshurun at sumikad,  
lumaki siyang mataba, mabigat at sobra sa  
pagkain.

Ngunit tinalikuran niya ang Diyos na may  
gawa sa kanya,

itinakwil ang Batong Tagapagligtas niya.

<sup>16</sup> Pinapagselos nila siya sa kanilang mga  
banyagang diyos,

ginalit sa kanilang mga kasuklam-suklam na  
diyus-diyusan.

<sup>17</sup> Nag-alay sila ng handog sa mga anito,  
hindi sa Diyos,

kundi sa mga diyos na hindi nila kilala,  
mga bagong-dating na diyos

na di kinatatakutan ng inyong mga ninuno.

<sup>18</sup> Kinaligtaan mo ang Batong humubog sa  
iyo,

kinalimutan ang Diyos na nagsilang sa iyo.

<sup>19</sup> Tumingin si Yawe at nasuklam  
dahil ginalit siya ng kanyang mga anak,

<sup>20</sup> sinabi niya –  
Ikukubli ko sa kanila ang aking mukha  
at tingnan ko lamang ang mangyayari sa  
kanila.

Balakyot na salinlahi, mga taksil na anak!

<sup>21</sup> Pinagselos nila ako sa isang hindi diyos  
at ginalit nila ako sa kanilang mga diyus-  
diyusan.

Kaya papagseselosin ko naman sila sa isang  
hindi bayan,

gagalitin ko sila sa isang hangal na bansa.

<sup>22</sup> Sapagkat may sinindihiang nang siga ang  
aking poot,

tinutupok hanggang kailalim-ilaliman ng da-  
igdig ng mga patay,

nilalamon ang lupa at ang bunga nito,  
sinusunog ang pinakaugat ng mga bundok.

<sup>23</sup> Ibubunton ko sa kanila ang kapahamakan  
at uubusin sa kanila ang aking mga palaso.

<sup>24</sup> Inubos ng taggutom, inubos ng lagnat,  
mga grabeng peste at malulubhang salot!

Ipadadala ko sa kanila ang pangil ng mga  
halimaw

at ang kamandag ng mga ahas.

<sup>25</sup> Sa labas ay mamamatay sa tabak ang  
kanilang mga anak,

at sa loob ay maghahari ang sindak,  
malilipol ang mga binata at dalaga,  
ang mga pasusuhin at mga may-uban.

<sup>26</sup> Sinabi ko nang ikakalat ko sila sa malayo  
at buburahin ang kanilang alaala mula sa  
sangkatauhan

<sup>27</sup> ngunit pinangangambahan ko ang pangu-  
ngutya ng kaaway

sapagkat baka akalain ng mga kalaban  
at sabihing – Nagtagumpay kami,

hindi si Yawe ang may gawa ng lahat ng ito.

<sup>28</sup> Sila'y bansang walang isip at walang pang-  
unawa;

<sup>29</sup> kung matalino sila, naunawaan na sana  
nila ito

at napag-isip ang kanilang kahihinatnan.

<sup>30</sup> Paanong hahabulin ng isa ang isang libo  
at ipagtatabuyan ng dalawa ang libu-libo

kung hindi sila ipinagbili ng kanilang Bato, kung hindi sila pinabayaan ni Yawe?

<sup>31</sup> Sapagkat di tulad ng ating Bato ang kani-  
lang bato –  
alam ito kahit ng ating mga kaaway.

<sup>32</sup> Supling sila ng puno ng Sodom  
at galing sa mga bukid ng Gomorra;  
mga ubas nila’y ubas na apdo, mapapait na  
kumpol,

<sup>33</sup> alak nila’y kamandag ng mga ahas,  
mabagsik na lason ng mga ulupong.

<sup>34</sup> Hindi ba’t itinabi ko ito  
at sinusian sa aking kayamanan?

<sup>35</sup> Akin ang paghihiganti.  
Madudulas din ang kanilang mga paa,  
malapit na ang araw ng kanilang kapaha-  
makan  
at mabilis na darating ang kanilang wakas.

<sup>36</sup> Bibigyang-katarungan ni Yawe ang kan-  
yang bayan  
at kahahabagan ang kanyang mga lingkod  
pag nakita niyang wala na silang lakas  
at wala nang natirang malaya man o alipin.

<sup>37</sup> Sasabihin niya – Nasaan ngayon ang kani-  
lang mga diyos,  
ang batong kanilang kanlungan,  
<sup>38</sup> na kumain sa taba ng kanilang mga han-  
dog  
at uminom sa alak ng kanilang mga inuming  
hain?  
Tumindig sila ngayon at tulungan kayo,  
at maging kanlungan ninyo!

<sup>39</sup> Masdan, ako mismo siya ngayon!  
Walang ibang diyos liban sa akin.  
Ako ang nagbibigay ng buhay at ng kama-  
tayan,  
ako ang sumusugat at ako ang humihilom,  
at walang makapagliligtas mula sa aking  
kamay.

<sup>40</sup> Itinataas ko ang aking kamay sa langit at  
sinasabing –  
Buhay ako magpakailanman

<sup>41</sup> kaya kapag inihasa ko ang aking ku-  
mikislap na tabak  
at hinawakan ng aking kamay ang paghatol,  
paghihigantihan ko ang aking mga kaaway  
at sisingilin ang mga namumuhi sa akin.

<sup>42</sup> Lalasingin ko sa dugo ang aking mga  
palaso  
at lalamon ng laman ang aking tabak:  
dugo ng mga nasawi at mga bihag,  
mga ulo ng mga pinuno ng mga kaaway.

<sup>43</sup> Ipagbunyi mga bansa, ang kanyang bayan:  
ipaghihiganti niya ang dugo ng kanyang mga  
lingkod,  
paghihigantihan niya ang kanyang mga  
kalaban  
at magbabayad-sala para sa kanyang lupain  
at bayan.”

<sup>44</sup> Binigkas ni Moises ang lahat ng salita ng  
awit na ito nang naririnig ng sambayanan, at  
kasama niya si Josueng anak ni Nun.

<sup>45</sup> Pagkatapos bigkasin ni Moises ang lahat ng  
katangang ito sa buong Israel, <sup>46</sup> sinabi niya sa  
kanila: “Isapuso ninyo ang lahat ng salitang  
pinasasaksi ko laban sa inyo sa araw na ito,  
upang maiutos ninyo sa inyong mga anak na  
buong ingat na isabuhay ang lahat ng salita ng  
Batas na ito. <sup>47</sup> Ito’y salitang may katuturan para  
sa inyo, dito nakasalalay ang inyong buhay, at  
sa pamamagitan ng salitang ito, mabubuhay ka  
nang matagal sa lupaing aangkinin ninyo  
pagkatawid sa Jordan.”

<sup>48</sup> *Kinausap ni Yawe si Moises nang araw  
ding iyon at sinabi:* <sup>49</sup> “Umakyat ka sa kabun-  
dukan ng Abarim sa lupain ng Moab, at uma-  
hon sa Bundok Nebo sa tapat ng Jerico. At  
tingnan mo ang lupain ng Kanaan na ibini-  
bigay ko sa mga anak ng Israel bilang kanilang  
ari-arian. <sup>50</sup> At doon ka mamamatay sa bundok  
na pupuntahan mo at makakapiling ng iyong  
ninuno tulad ng pagyao ng kapatid mong si  
Aaron sa Bundok Hor at nakapiling ng kan-  
yang ninuno. <sup>51</sup> Dahil hindi ka nagtiwala sa  
akin sa piling ng mga anak ng Israel sa mga  
tubig ng Meriba-Kades sa disyerto ng Zin, nang  
hindi mo ako ipinahayag na banal sa piling ng  
mga Israelita, <sup>52</sup> kaya matatanaw mo lamang  
ang lupain mula sa malayo, at hindi makapa-  
pasok sa lupaing ibinibigay ko sa mga anak ng  
Israel.”

#### Mga bendisyon ni Moises

**33** • <sup>1</sup> Ito ang pagpapalang binigkas ni  
Moises, ang propeta ng Diyos, tungkol  
sa mga anak ng Israel bago siya namatay.  
<sup>2</sup> Sinabi niya:

“Dumating si Yawe mula sa Sinai; sumikat sa  
Seir para sa kanila. Sumikat siya mula sa  
Bundok Paran; dumating siya sa Meriba ng  
Kades para sa kanila; abot hanggang Asdod ang  
kanyang katanghaliang-tapat.

<sup>3</sup> Ikaw nga ang nagmamahal sa bayan, nasa  
iyong kamay ang lahat ng banal. Yumuyuko

• **33.1** Katulad ng mga pagbabasbas ni Jacob sa  
Gen 49 ang mga bendisyon ni Moises. Patulang  
pagpapahayag ito sa hinaharap na kapalaran ng

labindalawang tribu, pero mas huli itong sinulat,  
maaaring sa maikling panahon bago ang nagkabi-  
hag.

silang lahat sa iyong paanan, hinihintay ang iyong mga aral.

<sup>4</sup>Siya ang Bato, buo at ganap ang kanyang mga gawa. Matuwid ang lahat niyang mga daan. Siya'y Diyos ng katotohanan at hindi ng kawalang-katarungan, siya'y matuwid at makatarungan.

<sup>5</sup>Dumating siya sa Jeshurun bilang hari, at ginawa niya ang kanyang sarili na pamana sa mga anak ng Israel nang magtipon ang mga pinuno at mga tribu ng Israel.

<sup>6</sup>Mabuhay si Ruben at huwag mamatay, huwag nawang mangaunti ang kanyang mga tauhan."

<sup>7</sup>Ito naman ang pagpapala kay Juda: "Dinggin mo, O Yawe, ang tinig ni Juda, at ipiling dalhin mo siya sa kanyang bayan. Ipaglalaban siya ng sarili niyang kamay at tutulungan mo siya laban sa kanyang mga kaaway."

<sup>8</sup>Sinabi niya tungkol kay Levi: "Ibinigay mo, O Yawe, ang iyong Tummim at Urim sa taong nagmamahal sa iyo, at sinubok mo siya sa Massa at sinisi sa mga tubig ng Meriba. <sup>9</sup>Sinabi niya sa kanyang ama at ina - Hindi ko kayo nakikilala - at hindi niya kinilala ang kanyang mga kapatid na lalaki at hindi inako ang sarili niyang anak. Tinupad niya ang iyong mga salita at isinakatuparan ang iyong Pakikipagtipan; <sup>10</sup>itinuturo nila kay Jacob ang iyong mga kautusan, sa Israel ang iyong Batas. Nag-aalay sila sa iyo ng insenso at ng mga buong sinunog na handog sa iyong altar. <sup>11</sup>Pagpalain mo, O Yawe, ang kanyang lakas ng loob at tanggapin ang kanyang paglilingkod. Hampasin mo sa likod ang mga sumasalakay sa kanya upang hindi na makabangon pa laban sa kanya ang kanyang mga kalaban."

<sup>12</sup>Sinabi naman niya kay Benjamin: "Ang pinakamamahal ni Yawe, nagtiwala ka sa kanya na nangangalaga sa iyo at ikaw ang nasa kanyang kaburulan."

<sup>13</sup>Sinabi niya kay Jose: "Tinanggap ng iyong lupain ang pagpapala ni Yawe, ang hamog mula sa langit at ang tubig na bumukal mula sa kailaliman, <sup>14</sup>ang mga bungang hinog sa araw at ang saganang sibol ng mga buwan, <sup>15</sup>ang pinakamainam sa matatandang bundok at ang kasaganaan ng mga burol mula pa noong una, <sup>16</sup>ang pinakamainam sa lupa at lahat ng narito, at ang kagandahang-loob niya na nasa maliit na punongkahoy. Dumating nawa ang mga ito sa ulo ni Jose, ang hinirang mula sa kanyang mga kapatid. <sup>17</sup>Si Jose ang kanyang panganay na

toro, luwalhati sa kanya! Mga sungay niya'y sungay ng mabangis na toro at sinusuwag niya niyon ang mga bansa pati na ang mga nasa dulo ng daigdig. Tingnan ang laksa-laksa ni Efraim, ang libu-libo ni Manases!"

<sup>18</sup>At sinabi niya kay Zabulon: "Magalak ka, Zabulon, sa iyong paglalakbay; at ikaw, Isacar, sa iyong mga tolda. <sup>19</sup>Tinatawag nila ang mga bayan sa banal na bundok, at doon nag-aalay ng marapat na mga handog at tinatamasa ang pag-apaw ng mga dagat at ang kayamanang nasa buhanginan."

<sup>20</sup>Sinabi niya tungkol kay Gad: "Pagpalain ang nagpapalawak kay Gad. Nabubuhay siyang parang babaeng leon, at sinasakmal ang bisig at ulo. <sup>21</sup>Pinipili niya ang pinakamainam na bahagi, ang bahaging nakalaan para sa pinuno. Pinamunuan niya ang bayan, tinupad niya ang katarungan ni Yawe at ang kanyang mga hatol para sa Israel."

<sup>22</sup>Sinabi niya tungkol kay Dan: "Si Dan ang anak ng leon, lumulundag siya mula sa Basan."

<sup>23</sup>Sinabi naman niya tungkol kay Neftali: "Sagana sa kagandahang-loob at puspos ng pagpapala ni Yawe si Neftali. Umabot nawa ang iyong lupain hanggang timog at hanggang dagat!"

<sup>24</sup>Sinabi niya tungkol kay Aser: "Pagpalain si Aser sa lahat ng anak na lalaki. Kalugdan siyang lubos higit sa kanyang mga kapatid at maligo sa langis ang kanyang mga paa. <sup>25</sup>Bakal at tanso ang magiging pangharang mo. Manatili ka nawang malakas habang buhay."

<sup>26</sup>Walang katulad ang Diyos, O Jeshurun, na naglalakad sa ibabaw ng mga langit, nakasakay sa mga ulap at dumarating upang tulungan ka sa kanyang kagitingan.

<sup>27</sup>Kanlungan ang Diyos na walang hanggan; mula kawalang-hanggan, pinalalaya ka ng kanyang bisig. Pinalalayas niya sa harap mo ang iyong kaaway at sinasabi sa inyong - Puksain siya.

<sup>28</sup>Nabubuhay nang panatag ang Israel. Umaagos ang bukal ni Jacob sa lupain ng trigo at bagong alak, at pumapatak ang hamog buhat sa langit.

<sup>29</sup>Pinagpala ka, O Israel! Sino ang tulad mo, bayang iniligtas ni Yawe? Siya ang kalasag na nagsasanggalang sa iyo, ang tabak na nagbibigay sa iyo ng tagumpay! Tatakas sa harap mo ang iyong mga kaaway, ngunit lalakad ka sa taas ng kabundukan."

**Ang pagkamatay ni Moises**

**34** <sup>1</sup>Mula sa tiwangwang na kapatagan ng Moab, umakyat si Moises sa Bundok Nebo, sa tuktok ng Pisga, sa tapat ng Jerico. At ipinakita sa kanya ni Yawe ang buong lupain: mula sa Galaad hanggang Dan, <sup>2</sup>ang buong Nef-tali, ang lupain ng Efraim at Manases, ang buong lupain ng Juda hanggang sa Dagat Kanluran, <sup>3</sup>ang Negeb, ang Kapatagan, ang lambak ng Jericong, Lunsod ng mga Palmera, hanggang Soar. <sup>4</sup>At sinabi sa kanya ni Yawe: “Ito ang lupaing ipinangako ko kina Abraham, Isaac at Jacob nang sabihin kong – Ibibigay ko ito sa iyong lahi. Pinabayaan kong makita ito ng iyong mga mata, ngunit hindi ka makatatawid doon.”

<sup>5</sup>Doon namatay si Moises, ang lingkod ng Diyos, sa lupain ng Moab, ayon sa talaga ni Yawe. <sup>6</sup>Inilibing siya sa lambak, sa lupain ng Moab, sa tapat ng Bet-Peor. Ngunit hanggang sa araw na ito, walang sinumang nakaaalam kung nasaan ang kanyang libingan.

<sup>7</sup>Sandaa't dalawampung taong gu-lang si Moises nang mamatay. Hindi lumabo ang kanyang mga mata at hindi naglaho ang kanyang sigla. <sup>8</sup>Tatlumpung araw na nagluksa ang mga anak ng Israel sa kapatagan ng Moab hanggang matapos ang panahon ng pagluluksa at pagdadalamhati para kay Moises. <sup>9</sup>Ngunit puno ng espiritu ng karunungan si Josueng anak ni Nun sa-pagkat ipinatong ni Moises sa kanya ang kanyang mga kamay. Pinakinggan siya ng mga anak ng Israel gaya ng iniutos ni Yawe kay Moises.

<sup>10</sup>Wala nang lumitaw pang propetang tulad ni Moises sa Israel. Nakipag-usap sa kanya si Yawe nang harap-harapan. <sup>11</sup>Anong mga tanda at mga kababalaghan ang ipinagawa sa kanya ni Yawe sa Ehipto laban kay Paraon, laban sa lahat niyang mga tauhan at sa buo niyang lupain! <sup>12</sup>Kay lakas na kamay na gumawa ng mga kagila-gilalas na bagay na ginawa ni Moises sa paningin ng buong Israel!

---

• **34.1** Nagtatapos ang libro sa pagkamatay ni Moises. May magandang sinasabi ang wakas na ito ng pinuno at tagapagtatag ng Israel sa kanyang pag-iisa. Nang ipagkatiwala ng Diyos kay Moises ang kanyang mga lihim at nang ibigay niya rito ang mismong kapangyarihan niya, waring ibinukod na siya ng Diyos sa kanyang mga kapatid. Kailangang pasaning mag-isa ni Moises sa harap ng Diyos ang responsabilidad at pananagutan sa Israel hanggang sa siya mismo ang ituring na Israel.

*Wala nang lumitaw pang propetang tulad ni Moises (10).* Sa pagbubunyag ng kaisa-isahang Diyos kay Moises at sa paghirang sa Israel sa ilalim ng kanyang pangangalaga nakasalalay tanang pana-

nampalataya natin. Pero hindi ito nangangahulugang tapos na ang pagbubunyag ng Diyos o tumigas nang parang semento ang relihiyon pagkatapos ng panahon ni Moises. *Wala na ngang lumitaw pa, pero isang propetang tulad niya (18:18)* ang patuloy na hinihintay. Nangangahulugan ito na ang pananampalataya ay hindi hanggang katapatan na lamang sa isang libro, kahit na ang Matandang Tipan pa ang librong ito. Nagpatuloy ang bayan ng Diyos sa pagdiskubre sa mga daan ng Diyos, at kinailangang makita kay Jesus ng kanyang mga kapanahon ang hinihintay na *Propeta*. Tayo naman, nakaugat din ang ating pananampalataya sa pananampalataya ng Iglesya at kaisa ng Iglesya'y lagi nating nadidiskubre ang aral ng Espiritu.